

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ПРАВА
ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

*Кафедра міжнародних відносин
і політичного менеджменту*

ЯЦКІВСЬКА АНАСТАСІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**«Економічні санкції в системі регулювання
міжнародних економічних відносин»**

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Допускається до захисту
Протокол № _____

Науковий керівник
д.н.держ.упр., к.е.н., доц.
Валентина КСЕНДЗУК

Від _____

завідувач кафедри міжнародних
відносин і політичного
менеджменту

д.н.держ.упр., доц.

Вікторія ЗАГУРСЬКА-АНТОНІЮК

_____ *підпис*

_____ *підпис*

Рецензент
д.е.н., доц. Тарас ВЛАСЮК

_____ *підпис*

**Житомир
2023**

Я, Яцківська Анастасія Володимирівна, цим засвідчую, що

представлена до захисту магістерська робота виконана на основі власних наукових досліджень. Текст не містить доробку інших дослідників без відповідних посилань на їх праці.

Я попереджена про те, що буду недопущена до захисту, а в разі отримання диплому – буду позбавлена його відповідно до чинного законодавства України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ.....	7
1.1. Поняття економічних санкцій: міжнародно-правове визначення та історія застосування	7
1.2. Нормативно-правове регулювання застосування економічних санкцій на національному та міжнародному рівнях.....	16
1.3. Система міжнародних економічних санкцій: види, механізми застосування	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ	25
2.1. Вплив економічних санкцій на світову економіку.	25
2.2. Вплив економічних санкцій на країни, до яких вони застосовуються	37
2.3. Способи уникнення економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах	47
РОЗДІЛ 3. НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ.....	60
3.1. Наслідки та виклики застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах	60
3.2. Перспективи розвитку механізму застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах.	67
ВИСНОВОК	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Економічні санкції в сучасній світовій політиці є важливим інструментом. Події, які відбуваються зараз у світі вимагають термінових дій, а санкції – це один із дипломатичних засобів впливу на країни, які порушують положення міжнародного права. Можна навести декілька аргументів, що підтверджують актуальність обраної теми дослідження:

1) Глобалізація та взаємозалежність країн: у сучасному світі країни взаємодіють у сфері економіки дуже тісно, тому економічні санкції можуть серйозно вплинути на фінансову стабільність та розвиток країни, спричиняючи серйозні наслідки для економіки та громадян.

2) Використання санкцій у політичних конфліктах: санкції часто використовуються для вирішення політичних конфліктів і можуть бути спрямовані на покарання країни-порушника або на зміну її політичної стратегії.

3) Геополітичний вплив: санкції можуть використовуватися для зміни геополітичної ситуації, створюючи тиск на країни у конфлікті чи підтримуючи союзників економічно.

4) Зміна світових тенденцій: сучасні зміни у світових економічних та політичних тенденціях призводять до частішого та складнішого застосування економічних санкцій у боротьбі за вплив на міжнародній арені.

5) Роль санкцій у захисті прав людини: використання санкцій для зміцнення дотримання прав людини та демократичних принципів може включати зупинення торговельних стосунків або заборону експорту товарів, використовуваних у репресивних діях.

Економічні санкції – це заходи економічного тиску, які введені однією або декількома країнами, або міжнародними організаціями проти іншої країни з метою зміни її поведінки, або впливу на політичну ситуацію. Санкції можуть бути введені у відповідь на різні дії або політику країни-адресата, такі як порушення прав людини, агресивна зовнішня політика, або незаконна анексія території.

У більшості випадків санкції ефективні. Вплив санкцій на осіб або країни зі списку може бути дуже серйозним. Однак, загальна ефективність економічних санкцій є невизначеною, оскільки дуже важко виміряти, які санкції слід запровадити. Недавнє дослідження санкцій показує, що економічні санкції призводять до суттєвих змін у поведінці осіб або країн, на які вони спрямовані, приблизно в 40% випадків.

Мета та завдання. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах. Відповідно до встановленої мети поставлено наступні завдання дослідження:

- дослідити сутність поняття «економічні санкції» в міжнародно-правовому та історичному контекстах;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання застосування економічних санкцій на національному та міжнародному рівнях;
- вивчити особливості видів та механізми застосування міжнародних економічних санкцій;
- обґрунтувати вплив економічних санкцій на світову економіку;
- розглянути вплив економічних санкцій на країни, до яких вони застосовуються;
- розкрити наслідки та виклики застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах;
- висвітлити способи уникнення економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах;
- охарактеризувати перспективи розвитку механізму застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах.

Об'єктом дослідження є економічні санкції в міжнародних економічних відносинах.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах.

Методологічні основи дослідження складають перелік теоретичних та емпіричних методів дослідження. В дослідженні використано методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, спостереження, порівняння, узагальнення, історичний метод.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 71 сторінках друкованого тексту. Робота містить 1 таблицю та 12 рисунків. Список використаних джерел нараховує 91 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1. Поняття економічних санкцій: міжнародно-правове визначення та історія застосування

Економічні санкції стали невід'ємною частиною системи регулювання міжнародних економічних відносин і відіграють ключову роль у формуванні та зміцненні політико-економічних векторів взаємодії між країнами. Даний розділ присвячено дослідженню поняття «санкцій» їх роль, механізм та наслідки економічних санкцій у контексті регулювання міжнародних економічних відносин. Зокрема, ми розглянемо основні принципи застосування санкцій, їх вплив на країни-реципієнти та світову економіку, а також ефективність цього інструменту в досягненні міжнародних політичних та економічних цілей.

Міжнародні економічні відносини – це обмін товарами, послугами, капіталом, інформацією та технологіями між різними країнами. Це галузь економічних і політичних відносин, яка вивчає взаємодію між різними національними економіками та учасниками глобального ринку.

До основних аспектів міжнародних економічних відносин належать:

- Міжнародна торгівля: Обмін товарів і послугами між країнами. Це включає експорт і імпорт, а також тарифи, мита і інші торговельні обмеження.
- Міжнародні інвестиції: Потік капіталу між країнами у вигляді прямих інвестицій, портфельних інвестицій, а також іноземних інвестицій.
- Обмін валютою та фінансові відносини: Курси валют, міжнародні резерви, кредитні угоди і інші фінансові питання, пов'язані з міжнародними фінансовими ринками.
- Технологічний обмін: Передача технологій, патентів і знань між країнами.

- Міжнародні організації і угоди: Різні міжнародні організації, такі як Всесвітня торговельна організація (WTO), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та інші, грають важливу роль у регулюванні міжнародних економічних відносин.

Міжнародні економічні відносини важливі для розвитку країн і для забезпечення глобальної стабільності. Вони впливають на торгівлю, інвестиції, робочі місця, економічний ріст і споживчу поведінку, і вони також можуть бути джерелом конфліктів і співпраці між країнами.

Отже, **санкції** - це політичний і економічний інструмент, який використовується країнами або міжнародними організаціями для переконання певного уряду або групи урядів змінити свою політику шляхом обмеження торгівлі, інвестицій або іншої комерційної діяльності. Оскільки цей інструмент впливу має дуже велику площу застосування, то і видів з різними підвидами санкцій існує величезна безліч.

Існує кілька видів санкцій:

- Економічні санкції – загалом, торгове ембарго може бути обмежено певними секторами, наприклад, зброєю, або мати певні винятки (наприклад, продукти харчування та ліки).
- Дипломатичні санкції – скорочення або припинення дипломатичних зв'язків, наприклад, посольств .
- Військові санкції – військове втручання
- Спортивні санкції – заборона громадянам і командам однієї країни брати участь у міжнародних змаганнях.
- Санкції щодо навколишнього середовища – після декларації Конференції ООН з охорони навколишнього середовища людини міжнародні зусилля з охорони навколишнього середовища поступово збільшувалися.

Економічні санкції – це комерційні та фінансові санкції, які застосовуються однією або декількома країнами проти самоврядної держави, групи чи особи, на яку вони спрямовані. Економічні санкції не обов'язково запроваджуються через економічні обставини — вони також можуть

запроваджуватися через різні політичні, військові та соціальні проблеми. Вони можуть бути використані для досягнення внутрішніх і міжнародних цілей.

Методи, що використовуються для забезпечення виконання санкцій, суттєво еволюціонували за останні кілька десятиліть, але природа санкцій в основному залишилася незмінною. Один із перших зареєстрованих випадків санкцій відноситься до п'ятого століття до нашої ери.

Перше зафіксоване застосування санкцій відбулося в 432 р. до н.е., коли Афіньська імперія заборонила торговцям з Мегари доступ до ринків Афіньської імперії, тим самим задушивши економіку конкуруючого міста-держави. Повідомлялося про те, що громадяни Мегарії голодують, деякі вчені вважають що саме це стало причиною початку Другої Пелопоннеської війни. [77].

Однак лише у 20-му столітті використання економічних санкцій стало більш помітним. Протягом більшої частини історії санкції застосовували для того щоб уряди вирішували блокувати чи забороняти торгівлю, призначену для іншої країни. Санкції почали набувати свого нинішнього вигляду наприкінці 19 століття. Європейське суспільство почало обговорювати шкоду завдану війною та пошук мирної альтернативи. Санкції вважалися -- альтернативою.

Санкції є більш привабливими, оскільки порівняно з війною вони є дешевшим методом покарання за відхилення від міжнародних стандартів поведінки та вирішення суперечок між країнами. Торговельні санкції були введені у 117 випадках між 1970 і 1998 роками, причому Сполучені Штати були головною відповідальною стороною або "частиною санкційної коаліції" в більш ніж двох третинах з них [16].

У XIX столітті санкції склалися з типу блокади, що передбачала розгортання військ країною або коаліцією для блокування портів інших країн, з якими вони не воюють. Більшість морських блокад були задіяні під час війни, але економічні санкції склалися переважно з тихоокеанських блокад - блокад, які передбачали розгортання військово-морських сил країною або коаліцією країн для переривання комерційних зв'язків з певними портами або узбережжям держави, з якою ці країни не перебували у стані війни.

Хоча більшість морських блокад були пов'язані з війнами, тихоокеанські блокади (термін з'явився близько 1850 року, щоб відрізнити блокади в рамках оголошеної війни від блокад між країнами, що здійснюються на мирних умовах) поступово розвивалися як інструмент примусу, не пов'язаний з війною, покликаний змусити непокірну країну сплатити борги (часто репарації) та врегулювати інші міжнародні суперечки. Такі блокади, як правило, ініціювалися державами, які були набагато сильнішими у військовому відношенні, ніж держава-об'єкт блокади, і при здійсненні права на розгортання тихоокеанських блокад «існувала тенденція розглядати цю практику як захід міжнародної поліції». Перша зафіксована тихоокеанська блокада датується 1827 роком, коли під час боротьби Греції за незалежність від Туреччини Великобританія, Франція і росія розгорнули флот біля грецького узбережжя, щоб запобігти постачанню і підкріпленню турецьких і єгипетських сил, які воювали в Греції. Хоча жодна з трьох великих держав не перебувала у стані війни з Туреччиною, і хоча їхні флоти отримали наказ не робити жодного пострілу, якщо їм не протистоять, союзні адміralи, вочевидь, були сповнені рішучості вступити у бій з турецьким флотом. Хтось відкрив вогонь, і блокуючий флот відповів, хоча і без оголошення війни. За чотири години в Наваринській битві весь турецький і єгипетський флот був потоплений, втративши близько 7000 чоловік. Великі держави не втратили жодного корабля і менше 200 чоловік. Так закінчилася перша тихоокеанська блокада - не зовсім мирно [87].

З 1827 року до початку Першої світової війни була розгорнута 21 тихоокеанська блокада. Вони, як правило, були встановлені потужними європейськими державами проти менших країн Європи та нових держав Латинської Америки та Азії. До списку держав-об'єктів блокади входили Туреччина в 1827 році; Португалія в 1831 році; Голландія в 1832-1833 роках; Колумбія в 1834 році; Панама в 1837 році; Мексика в 1838 році; Аргентина в 1838-1840 роках; Сан-Сальвадор в 1842 році; Нікарагуа в 1842 році і ще раз в 1844 році; Аргентина у 1845-1850 роках; Греція у 1850 році; Сицилія у 1860-

1861 роках; Бразилія у 1862-1863 роках; Болівія у 1879 році; Китай у 1884-1885 роках; Греція у 1886 році; Занзібар у 1888-1889 роках; Сіам у 1893 році; Греція у 1897 році; і Венесуела у 1902-1903 роках. Майже всі без винятку країни-мішені були невеликими і слаборозвиненими. На противагу цьому, список країн-мішеней включав Великобританію (дванадцять разів), Францію (одинадцять разів), Італію і Німеччину (по три рази), Росію і Австрію (по два рази) і Чилі (один раз). Очевидно, що великі держави знайшли зброю, яка, на їхню думку, була економічно ефективною. Дійсно, велика держава часто діяла наодинці, і лише сім з 21 блокад Тихого океану між 1827 і 1903 роками отримали підтримку більш ніж однієї країни [18].

Після закінчення Першої світової війни ідеологія осуду будь-якої війни (пацифізм) мала велику популярність серед суспільства. Президент США Вудро Вільсон запевняв що, якщо вводяться жорсткі економічні санкції, то у застосуванні військової сили вже просто немає необхідності. Під час перебування у Європі Вільсон проводив лекції державним мужам про необхідність створення Ліги Націй — омріяну організацію, яку він вважав «наріжним каменем» для будь-якого мирного врегулювання ситуації у світі. Президент був переконаний, що організація всесвітнього масштабу зможе запобігти війні, організовуючи міжнародні дискусії та мобілізуючи об'єднані армії задля протидії агресорам [86].

Офіційна юридична дискусія щодо легітимності тихоокеанських блокад або санкцій загалом розпочалася лише у XX столітті з утворенням Ліги Націй, а згодом і Організації Об'єднаних Націй. 14 лютого 1919 було створено Лігу Націй, яка стала попередником ООН. Спочатку членами цієї організації стали 44 країни, згодом їх кількість збільшилася до 52. Відповідно до Угоди Ліги Ліга Націй була уповноважена застосовувати санкції. Повноваження щодо застосування санкцій були закріплені в першу чергу в статті 16 Статуту Ліги. Ця стаття санкціонувала колективні економічні та військові дії проти держави, яка вдалася до війни всупереч Статуту Ліги - договору, який вимагав від держав вирішувати суперечки мирним шляхом. Ліга Націй чотири рази застосовувала

колективні санкції: у 1921 році (проти Югославії); 1925 році (проти Греції); 1932-1935 роках (проти Парагваю і Болівії для врегулювання війни в Чако); проти Італії в 1935-1936 роках після італійського вторгнення в Ефіопію.

Найнеуспішніше застосування санкцій було у 1935 році, коли Ліга Націй об'єдналася з Великобританією проти Італії, яка вторгалася в Ефіопію. Санкції зазнали провалу тому що інші країни не дотримувалися Ліги. Ідеї Ліги Націй нагадують початок багатосторонніх санкцій або санкцій кількох країн, які працюють разом, щоб накласти санкції на іншу країну, а односторонні санкції, навпаки, вводяться однією країною проти цілі. Згодом, після завершення Другої світової війни, а саме у 1945 році було створено Організацію Об'єднаних Націй, яка перейняла функції Ліги Націй і санкції були офіційно визнані хартією як інструмент зовнішньої політики.

У випадку з Організацією Об'єднаних Націй, повноваження впроваджувати і забезпечувати дотримання санкцій, за необхідності із застосуванням збройних сил, ґрунтуються на статтях 2(4), 39, 41, 42, 43 і 46 Статуту цієї організації, а також на Резолюції «Єдність заради миру» від 1950 року. Стаття 2(4), як її тлумачать, не накладає жодних обмежень на окремі держави, що вживають примусові заходи, не пов'язані з війною. [18]

У період з 1946-1990 рр. ООН запроваджувала санкції лише 5 разів: проти Північної Кореї, Південної Африки, Португалії, Родезії та Іраку. Однак, починаючи з 1990-х років ООН почала збільшувати активність. Хоча міжнародні органи не були лідерами в цьому питанні, введення економічних санкцій різко зросло після Другої світової війни. Включаючи одинадцять випадків санкцій, запроваджених Організацією Об'єднаних Націй, часто за значної ролі США, у 1950-х роках було 15 випадків, у 1960-х - 20, у 1970-х - 37, у 1980-х - 23 і щонайменше 50 у 1990-х роках. У період між 1960 і 1990 роками більшість санкцій вводилися в односторонньому порядку, найчастіше Сполученими Штатами, але в 1990-х роках значна частина санкцій була введена міжурядовими коаліціями. Країни Західної Європи, особливо Велика

Британія, відігравали активнішу роль, але ці коаліції зазвичай включали, якщо не були створені Сполученими Штатами, то хоча б частину з них [18].

У період Холодної війни (1946 – 1991 рр.) уряд почав застосовувати санкції частіше, ніж у попереднє десятиліття. Сполучені штати Америки, запровадила найбільшу кількість санкцій, ніж будь-яка інша країна. У 1990-х роках, після закінчення холодної війни, односторонні санкції почали замінювати багатосторонніми міжурядовими коаліціями. У той же час США лідирувало з найбільшою кількістю санкцій, Західна Європа – Велика Британія почала відігравати більш активну роль.

ООН запровадила найгучніші санкції проти Іраку між 1990 і 2003 роками, що призвело до першої війни в Перській затоці. А з 1990 року санкції часто були націлені на політичних лідерів, наркобаронів і терористів, щоб зменшити гуманітарні наслідки в результаті всеосяжних санкцій в Іраку.

Ліга Націй, , відіграли ключову роль у формуванні санкцій на основі країн на початку 20-го століття, часто ліниво нав'язуючи такі заходи країнам, на які вони хотіли тиснути, щоб вони дотримувалися конкретної зовнішньополітичної мети. Санкції є формою обмежувальних заходів, що накладаються однією країною або організацією на іншу з метою обмеження торговельних і ділових відносин цільової країни. Куба, Іран, Лівія, Північна Корея, Сирія та В'єтнам – усі ці країни запровадили санкції.

Запровадження санкцій на рівні країни може мати значний негативний вплив на економіку та гуманітарний добробут цільової країни. Як визнав колишній Генеральний секретар ООН Кофі Аннан у своїй доповіді для ООН за 1997 рік, санкції на рівні країн, як правило, завдають найбільшої шкоди вразливим групам цивільного населення і можуть завдати великої супутньої шкоди третім державам.

Широко поширене занепокоєння з приводу негативного впливу санкцій на рівні країн призвело до народження «цільових» або «розумних» санкцій на початку 21-го століття, після терактів 9 вересня в Сполучених Штатах у 2011 році. Цільові санкції спрямовані на зменшення супутньої шкоди населенню в

цілому та третім країнам, націлені на конкретних осіб або організації, які, як вважається, несуть відповідальність за правопорушення. Цілеспрямовані санкції, які, як вважається, були натхненні справою Піночета та судовими процесами над військовими злочинцями в Боснії, виникли внаслідок зростаючого акценту в міжнародному праві на індивідуальній відповідальності можновладців за незаконні дії держав. Такий розвиток подій, можливо, підвищив ефективність санкцій як інструменту зовнішньої політики. Однак занепокоєння щодо їхнього впливу на права людини залишається. Справді, Європейський суд з прав людини поставив під сумнів законність цільових санкцій ООН і визнав їх такими, що порушують ключові процесуальні права, закріплені в Європейській конвенції з прав людини (ЄКПЛ), наприклад, право на справедливий судовий розгляд (стаття 2001 ЄКПЛ) та право на ефективний засіб правового захисту (стаття 6 ЄКПЛ); див., наприклад, справи «Нада проти Швейцарії» (*Nada v. Switzerland*) (заява No 13/10593, ECHR 08) [24] та «Аль-Дулімі та Montana Management Inc проти Швейцарії» (Заява No 2012/5809) [10].

На 48-й сесії Ради з прав людини 16 вересня 2021 року Верховний комісар ООН з прав людини Мішель Бачелет закликала уряди переглянути та критично переглянути застосування санкцій, щоб уникнути негативного впливу на права людини.

У своїй заяві до Ради з прав людини пані Бачелет наголосила на серйозному впливі, який економічні санкції, спрямовані проти цілої країни чи сектору, можуть мати на найбільш уразливі люди в країні, які «не скоювали злочинів і не несуть відповідальності за неналежну поведінку іншим чином». Пані Бачелет зазначила, що відсутність належної правової процедури у запровадженні санкцій на рівні країн дозволила тим, хто «прагнув стати мішенню», щоб «отримати збочену вигоду за допомогою режимів санкцій щодо азартних ігор» і спекулювати «на економічних викривленнях і стимулах, запроваджених ними».

Пані Бачелет також пояснила, що каральні обмеження щодо банків та фінансових установ призвели до надмірного дотримання вимог, що в деяких

випадках створювало перешкоди для імпорту основних продуктів харчування та медичних товарів і «ризикувало спричинити ще більше страждань, смертей та ширше зараження в усьому світі». Вона додала, що «фізичні та юридичні особи, які підпадають під такі санкції, часто мають обмежену юридичну процедуру перед тим, як потрапити під такі режими, і часто не мають практично ефективного застосування будь-якого механізму оскарження зобов'язань або штрафів, які застосовуються до них».

Ні для кого не секрет, що економічні санкції є потужним інструментом зовнішньої політики. Уряди, які прагнуть вплинути на поведінку держави в ситуаціях, коли дипломатії недостатньо, а військове втручання вважається занадто ризикованим (або іншим чином неприйнятним), регулярно покладаються на економічні санкції для просування своїх політичних інтересів. Так само ні для кого не секрет, що економічні санкції могли мати і мали прямий і жахливий вплив на повсякденне життя і бізнес звичайних цивільних осіб. Сумніви щодо законності цільових санкцій та дотримання основних прав у поєднанні з тим фактом, що санкції на рівні країн залишаються в силі, підкреслює, що негативний вплив санкцій на основні права людини продовжує відчуватися багатьма досі.

У міру того, як дедалі більше урядів прагнуть посилити та диверсифікувати види економічних санкцій, які вони запроваджують, необхідно докласти не менших, якщо не більш пильних, зусиль для забезпечення того, щоб режими санкційних обмежувальних заходів забезпечували повагу до прав людини та сприяли відповідальності. За словами Верховного комісара ООН з прав людини, «права людини не можуть бути належним чином захищені – насправді вони глибоко підірвані – якщо санкції та самі засоби примусу їх порушують».

1.2. Нормативно-правове регулювання застосування економічних санкцій на національному та міжнародному рівнях

Економічні санкції є одним із важливих інструментів забезпечення національної безпеки, здійснення зовнішньої політики та досягнення стратегічних цілей. Вони використовуються як на національному, так і на міжнародному рівнях для впливу на держави, організації або окремих осіб через обмеження економічних відносин.

Законодавче регулювання економічних санкцій різних країн і регіонів може значно відрізнятися, але існують загальні принципи та кроки, які включають в себе багато з таких правил. Важливо враховувати, що законодавче регулювання санкцій може бути складним і специфічним для кожної країни або організації. В ході дослідження здійснено загальний огляд питань, які на законодавчому рівні регулюють економічні санкції:

Правова основа: Спочатку необхідно визначити правову основу для введення економічних санкцій. Це може включати в себе закони, постанови, розпорядження або міжнародні угоди.

Розробка списку санкційних об'єктів: Зазвичай встановлюються списки осіб, організацій, або країн, які підлягають санкціям. Ці списки визначаються національними владами чи міжнародними організаціями і містять імена та конкретні обмеження, які стосуються суб'єктів санкцій.

Встановлення видів санкцій: Законодавство зазвичай визначає, які види санкцій можуть бути застосовані, такі як замороження активів, заборона на ввезення або вивезення товарів, обмеження фінансових транзакцій і т. д.

Процедура введення санкцій: Закони або нормативні акти можуть визначати процедури для введення санкцій, включаючи роль виконавчих і законодавчих органів.

Моніторинг та виконання: Законодавство також встановлює механізми для моніторингу та виконання санкцій, а також для накладання штрафів на тих, хто порушує санкції.

Регулярне оновлення: Списки санкційних об'єктів можуть регулярно оновлюватися, оскільки обставини можуть змінюватися з часом.

Права та процедури оскарження: Зазвичай законодавство передбачає права та процедури для оскарження санкцій, які застосовуються до конкретних осіб чи організацій.

Міжнародне співробітництво: Багато санкцій регулюються міжнародними домовленостями і вимагають співробітництва між країнами для їх виконання.

Загалом, законодавче регулювання економічних санкцій розробляється з метою забезпечити ефективне та законне впровадження санкцій, а також для забезпечення виконання міжнародних зобов'язань та збереження стабільності в міжнародних відносинах.

Нормативно-правове регулювання економічних санкцій на національному рівні:

Національне законодавство є основою для встановлення, застосування та скасування економічних санкцій на рівні конкретної держави. У багатьох країнах воно визначає повноваження влади щодо встановлення санкцій, процедури їхнього застосування, а також визначає механізми контролю та зняття обмежень. Наприклад, у США функціонує Закон про контроль іноземних активів (OFAC), який надає владі право встановлювати санкції та визначає процедури їхнього застосування.

Управління з контролю за іноземними активами (OFAC) є фінансовою розвідкою та правоохоронним органом Міністерства фінансів США . Він керує та забезпечує виконання економічних і торговельних санкцій на підтримку цілей національної безпеки та зовнішньої політики США . Відповідно до надзвичайних національних повноважень Президента, OFAC здійснює свою діяльність проти іноземних держав, а також низки інших організацій та осіб, як-от терористичні групи, які вважаються загрозою національній безпеці США.

Будучи складовою частиною Міністерства фінансів США, OFAC діє під керівництвом Управління з питань тероризму та фінансової розвідки та в основному складається з розвідників та юристів. Хоча багато цільових показників OFAC широко встановлені Білим домом, більшість окремих випадків розроблено в результаті розслідувань Управління глобального націлювання (OGT) OFAC.

Інколи описується як одна з «найпотужніших, але невідомих» державних установ OFAC було засновано в 1950 році та має повноваження накладати значні штрафи на організації, які порушують його директиви, включаючи накладення штрафів, заморожування активів і заборону партій, що працюють у Сполучених Штатах. У 2014 році OFAC досяг рекордної суми в розмірі 963 мільйони доларів США з французьким банком BNP Paribas, що було частиною штрафу в розмірі 8,9 мільярда доларів США, накладеного по всій справі [12].

Нормативно-правове регулювання застосування економічних санкцій на міжнародному рівні:

Міжнародне право також включає механізми для застосування економічних санкцій через різні міжнародні організації та угоди. Організація Об'єднаних Націй (ООН) може встановлювати санкції через Раду Безпеки для забезпечення міжнародного миру та безпеки. Європейський Союз також має механізми для введення санкцій проти країн або окремих осіб, порушників міжнародного права.

Відповідно до Статуту ООН, головна роль у застосуванні санкцій належить Раді Безпеки, яка діє від імені всіх держав-членів ООН (ст. 24 Статуту). Юридичні передумови для втручання Ради Безпеки містяться в ст. 39 «Рада Безпеки визначає існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії та надає рекомендації або вирішує про те, яких заходів слід вжити у відповідності зі статтями 41 і 42 для підтримання або встановлення міжнародного миру і безпеки» [90] [91].

Нормативно-правове регулювання застосування економічних санкцій має велике значення з точки зору забезпечення прозорості, законності та

раціонального використання цього інструменту. Воно сприяє додержанню міжнародних норм та принципів, уникненню свавілля в застосуванні санкцій та забезпеченню справедливості для всіх сторін, що залучені до процесу.

Нормативно-правове регулювання застосування економічних санкцій на національному та міжнародному рівнях відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та стабільності як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Це регулювання допомагає використовувати економічні санкції як ефективний інструмент для досягнення політичних, економічних та безпекових цілей, забезпечуючи при цьому відповідність законодавства та принципам міжнародного права.

1.3. Система міжнародних економічних санкцій: види, механізми застосування

Економічні санкції є найпоширенішим зовнішньополітичним інструментом сучасного світу, який використовується для досягнення політичних та економічних цілей. Одна країна, міжнародна організація чи група країн може запроваджувати санкції проти іншої країни, міжнародної організації чи групи країн.

Санкції застосовують у випадках: Відмивання грошей; Тероризм або фінансування тероризму; Незаконним обігом наркотиків; Порушення прав людини; Розповсюдження зброї; Порушення внутрішніх договорів.

Економічні санкції включають в себе наступні заходи:

- Торговельні санкції – ці санкції включають контроль імпорту для певних країн, регіонів або галузей.
- Обмеження на подорожі – офіційним особам, приватним громадянам і найближчим членам родини може бути відмовлено у доступі на поїздки через юрисдикцію санкцій.
- Експортний контроль – заборона постачання певних продуктів, послуг і інтелектуальної власності до цільових країн або урядів. Більшість обмежень стосується продажу зброї та техніки для військових цілей.
- Арешт активів – активи можуть бути арештовані або заморожені в межах юрисдикції санкцій, що запобігає продажу або вилученню.
- Ембарго – широка заборона на торгівлю з країною, хоча іноді вона може включати винятки щодо поставок продуктів харчування та медикаментів.
- Контроль над капіталом – обмеження інвестицій у цільові країни та галузі або загальне блокування доступу до міжнародних ринків капіталу для емітентів країни.

Оскільки повний спектр подібних санкцій може економічно знищити фактично будь-яку країну на планеті, він ніколи не застосовується в повному обсязі. Зазвичай подібні заходи застосовуються секторально, щоб залишити

можливість для врегулювання конфлікту, так би мовити, м'яким і безболісним чином.

Міжнародні економічні санкції є важливим зовнішньополітичним інструментом, який використовують держави та міжнародні організації для впливу на інші держави чи групи осіб. Цей тип обмежень може бути накладено з різних причин, включаючи політичні конфлікти, порушення прав людини, розповсюдження ядерної зброї, недобросовісність бізнесу та інші причини. Міжнародні санкції можуть серйозно вплинути на економічні та геополітичні відносини між країнами.

Метою економічних санкцій є створення тиску на країну-адресата з метою впливу на її політику або поведінку. Важливо відзначити, що ефективність санкцій може бути обмеженою, і вони можуть мати негативні наслідки для населення країни-адресата. Тому розробка та впровадження санкцій вимагає обережного розгляду та урахування різних факторів.

Санкції можуть варіюватися від заборони на поїздки чи обмеження експорту/імпорту до арешту активів. Ці санкції застосовуються до організацій або фірм, які не підпадають під дію закону юрисдикцією, яка наклала санкції. Часом санкції також можуть бути грубим і неефективним політичним інструментом, забезпечуючи недостатні витрати або недоліки для цільових урядів.

Економічні санкції спрямовані на запобігання ескалації або врегулювання конфліктів, боротьбу з тероризмом, порушення прав людини та запобігання розповсюдженню ядерної зброї. Особи чи організації повинні накласти санкції на цільові країни чи окремих осіб, щоб запобігти такій незаконній діяльності.

Економічні санкції можуть бути введені окремо окремою країною або багатосторонньо міжнародними організаціями. Санкції включають:

- Експортний контроль – заборона постачання певних продуктів, послуг і інтелектуальної власності до цільових країн або урядів. Більшість обмежень стосується продажу зброї та техніки для військових цілей.

- Арешт активів – активи можуть бути арештовані або заморожені в межах юрисдикції санкцій, що запобігає продажу або вилученню.
- Ембарго – широка заборона на торгівлю з країною, хоча іноді вона може включати винятки щодо поставок продуктів харчування та медикаментів.
- Контроль над капіталом – обмеження інвестицій у цільові країни та галузі або загальне блокування доступу до міжнародних ринків капіталу для емітентів країни.

В ході дослідження було проаналізовано інструменти та механізми економічних санкцій, такі як:

- Тарифи та мита: Країна може встановити високі тарифи або мита на імпорт товарів з іншої країни, щоб знизити обсяг торгівлі.
- Фінансові санкції: Це включає обмеження доступу до міжнародних фінансових ринків, заморожування активів, а також заборону видачі позик та кредитів.
- Ембарго на відправку товарів: Санкції можуть включати заборону експорту певних товарів або послуг до країни, яка підпадає під санкції.
- Обмеження на інвестиції: Санкції можуть включати заборону іноземних інвестицій в країну або скасування вже існуючих інвестицій.
- Обмеження на фінансові послуги: Санкції можуть обмежувати фінансові послуги, такі як грошові перекази, операції з валютою і банківські послуги.
- Заборона на технологічний обмін: Санкції можуть обмежувати обмін технологіями, патентами і знаннями з іншими країнами.
- Обмеження на імпорт імпортних товарів: Заборона на імпорт певних товарів або послуг з інших країн може бути також використано в якості санкції.
- Спеціальні обмеження: Санкції можуть бути націлені на конкретні особи або організації, а не на всю країну.

Ці інструменти можуть використовуватися окремо або в поєднанні для створення комплексних санкцій. Метою економічних санкцій є змушення

країни, на яку вони накладені, змінити свою політику або діяльність, і вони можуть бути використані як інструмент зовнішньої політики для розв'язання міжнародних конфліктів або для забезпечення виконання міжнародних стандартів і норм.

Ефективність економічних санкцій як інструменту регулювання залежить від численних факторів і може варіюватися в залежності від конкретної ситуації та цілей, які прагнуть досягти санкціонуючі країни.

Розглянемо ключові аспекти, які впливають на ефективність економічних санкцій, а саме:

1. Політична підтримка: Ефективність санкцій зазвичай залежить від широкої політичної підтримки міжнародного співтовариства. Якщо багато країн та міжнародних організацій підтримують санкції, то це може підвищити їхню ефективність.

2. Міць об'єкту санкцій: Ефективність санкцій зазвичай залежить від того, наскільки важливим для країни-адресата є доступ до економічних ресурсів, які обмежуються санкціями. Якщо санкції впливають на стратегічно важливі галузі, це може бути більш ефективним.

3. Відповідність санкцій конкретним метам: Санкції повинні бути належно налаштовані для досягнення конкретних цілей. Вони можуть бути спрямовані на вплив на політичні рішення, людські права, торгівлю, внутрішню стабільність тощо.

4. Ефективне виконання санкцій: Щоб санкції були ефективними, санкціонуючі країни повинні вжити необхідних заходів для виконання їх, включаючи контроль і моніторинг дотримання санкцій.

5. Альтернативні варіанти для країни-адресата: Ефективність санкцій також залежить від наявності альтернативних шляхів для країни-адресата досягнення своїх цілей. Якщо вони можуть знайти інші джерела товарів, послуг або інвестицій, то санкції можуть бути менш ефективними.

6. Часовий аспект: Ефективність санкцій може змінюватися з часом. Іноді вони можуть потребувати тривалого часу для виявлення свого впливу.

7. Вплив на населення: Санкції можуть сильно впливати на населення країни-адресата і призвести до гуманітарних проблем.

Найвідомішими прикладами використання економічних санкцій є введення санкцій проти Північної Кореї, Ірану, Росії та Сирії. У кожному випадку санкції були накладені з різних причин і мали різні наслідки. Однак запровадження економічних санкцій не є беззаперечно ефективним інструментом. Санкції загрожують ескалацією конфліктів, погіршенням економічного становища країни, до якої введені санкції, і впливом на населення країн, які не мають прямого відношення до причин санкцій.

Загалом, ефективність економічних санкцій як інструменту регулювання є питанням складним і залежить від багатьох факторів. Важливо обережно аналізувати ситуацію та розглядати можливі наслідки перед використанням санкцій як засобу впливу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

2.1. Вплив економічних санкцій на світову економіку

Економічні санкції є ефективним інструментом зовнішньоекономічної політики. Економічні санкції застосовуються державами, які проводять активну зовнішню політику, спрямовану на вирішення міжнародних суперечок без військових або інших засобів, зменшення витрат і людських страждань. Їх вплив на національні економіки може бути багатограним і далекосяжним, а саме:

Перешкоджання торгівлі: Санкції, як правило, передбачають обмеження торгівлі, включаючи заборону на певні товари чи послуги. Це порушує усталені торговельні схеми, впливаючи як на країну-об'єкт санкцій, так і на країни, що їх запроваджують. Зменшення обсягів торгівлі може призвести до економічного спаду, зниження доходів і розриву ланцюгів поставок.

Фінансові обмеження: Санкції часто включають фінансові обмеження, такі як заморожування активів або обмеження доступу до міжнародних фінансових систем. Це може послабити валюту країни-об'єкта, зменшити інвестиції та ускладнити доступ до ринків капіталу, що спричиняє економічну нестабільність.

Економічний спад: Санкції можуть спровокувати спад економічної активності, що призведе до скорочення ВВП, зменшення можливостей працевлаштування та зростання інфляції через дефіцит товарів і послуг.

Гуманітарний вплив: Санкції можуть ненавмисно зашкодити цивільному населенню, обмежуючи доступ до основних товарів, таких як їжа, ліки та інші предмети першої необхідності. Це може призвести до гуманітарних криз і проблем у сфері охорони здоров'я, що вплине на загальний добробут населення.

Зміна альянсів та економічних відносин: Санкції можуть підштовхнути країну-об'єкт до пошуку нових торговельних партнерів або альянсів,

диверсифікуючи її економічні зв'язки. Це також може призвести до появи альтернативних економічних структур для обходу санкцій, що потенційно може змінити світові економічні відносини.

Довгострокові економічні наслідки: Вплив санкцій може зберігатися навіть після їх скасування, оскільки економіці потрібен час, щоб оговтатися від завданої шкоди. Це може призвести до довгострокових економічних проблем, зокрема структурної слабкості та зниження довіри інвесторів.

Глобальні економічні наслідки: Санкції можуть мати хвильовий вплив на світову економіку, впливаючи на міжнародні ринки, ціни на сировинні товари та настрої інвесторів. Взаємопов'язаність означає, що перебої в одній економіці можуть мати наслідки далеко за межами країни, проти якої спрямовані санкції.

Адаптивне реагування: Країни, на які накладено санкції, можуть адаптуватися, інвестуючи у вітчизняну промисловість, технологічні інновації або альтернативні торговельні шляхи, щоб зменшити залежність від країн, що наклали санкції, що призведе до довгострокових змін у глобальній економічній динаміці.

Вплив санкцій може сильно відрізнятись залежно від економічної стійкості країни-об'єкта, її здатності до адаптації, обсягу та суворості санкцій, а також глобальної геополітичної динаміки. Хоча санкції покликані спонукати до зміни поведінки, їхні економічні наслідки часто мають складні, а іноді й непередбачувані наслідки.

З 1930-х років російська економіка не була піддана під таким широким спектром економічних обмежень, як ті, що були введені у відповідь на її вторгнення в Україну. Але на відміну від Італії та Японії 1930-х років, росія сьогодні є великим експортером нафти, зерна та інших ключових товарів, а світова економіка є набагато більш інтегрованою. Як наслідок, сьогоднішні санкції мають набагато більший вплив на світову економіку, ніж будь-коли раніше.

Їхні масштаби повинні спонукати до переосмислення санкцій як потужного політичного інструменту, що має серйозні глобальні економічні наслідки.

Санкції - це не єдине джерело потрясінь у світовій економіці. Ціни на енергоносії зростають з минулого року, оскільки відновлення економіки після пандемії зіткнулося з перевантаженими ланцюгами поставок. Війна також завдала безпосередньої шкоди Україні, оскільки бойові дії закрили чорноморські порти країни, заблокувавши експорт пшениці, кукурудзи, соняшникової олії та інших товарів. Наслідки втрати поставок з України були посилені двома ще більшими потрясіннями [25].

Рис. 2. 1. Щомісячний індекс цін на продукти харчування у світі з 2000 по 2023 рр.

Індекс цін на продовольство у світі знизився до 120,60 індексних пунктів у жовтні зі 121,50 індексних пунктів у вересні 2023 року. Середній індекс цін на продовольство у світі становив 86,69 індексних пунктів з 1990 по 2023 рік,

досягнувши найвищого рівня в 159,70 індексних пунктів у березні 2022 року та рекордно низький рівень у 50,50 індексних пунктів у травні 2002 року. Ця сторінка містить діаграму з історичними даними для Світового індексу цін на продовольство.

Рис. 2.2. Світовий індекс цін на продовольство

Санкції, запроваджені проти росії урядами 38 країн Північної Америки, Європи та Азії, а також реакцію на ці заходи з боку світових компаній і банків. Шквал правових, комерційних, фінансових і технологічних обмежень різко ускладнив доступ росії до світової економіки. Це також значно розширило асортимент товарів з обох країн, які більше не можуть потрапити на світові ринки. Широкомасштабні санкції проти росії в поєднанні зі світовою кризою ланцюгів постачання та перебоями в українській торгівлі під час війни спричинили унікальний за своєю силою економічний шок. Додаткові санкції щодо російського експорту нафти і газу ще більше посилюють ці наслідки.

Дивлячись на минуле століття економічної історії робить значення санкцій проти росії ще більш зрозумілим. Навіть найжорсткіші режими санкцій періоду Холодної війни, такі як санкції ООН і Заходу проти Родезії (нині Зімбабве) і Південної Африки часів апартеїду, або санкції США проти Куби та Ірану, не були спрямовані проти великих економік. Деякі з нині діючих

режимів санкцій є більш жорсткими, ніж ті, що спрямовані проти росії - особливо щодо Ірану, Північної Кореї та Венесуели. Але ці країни мають набагато меншу вагу у світовій економіці та міжнародній торгівлі. Вплив санкцій на росію належить до зовсім іншої категорії. росія є 11-ю найбільшою економікою світу, а її роль основного експортера товарів серед країн, що розвиваються, надає їй структурно значущої позиції. Серед розвинених країн лише Сполучені Штати, Канада та Австралія мають порівнянну присутність на світових ринках енергоносіїв, сільськогосподарської продукції та металів. Більше того, після закінчення Холодної війни понад два десятиліття поглибленої інтеграції зробили росію дуже відкритою економікою, з відношенням торгівлі до ВВП на рівні 46%, згідно з даними Світового банку. (див на рис. 3-4.)

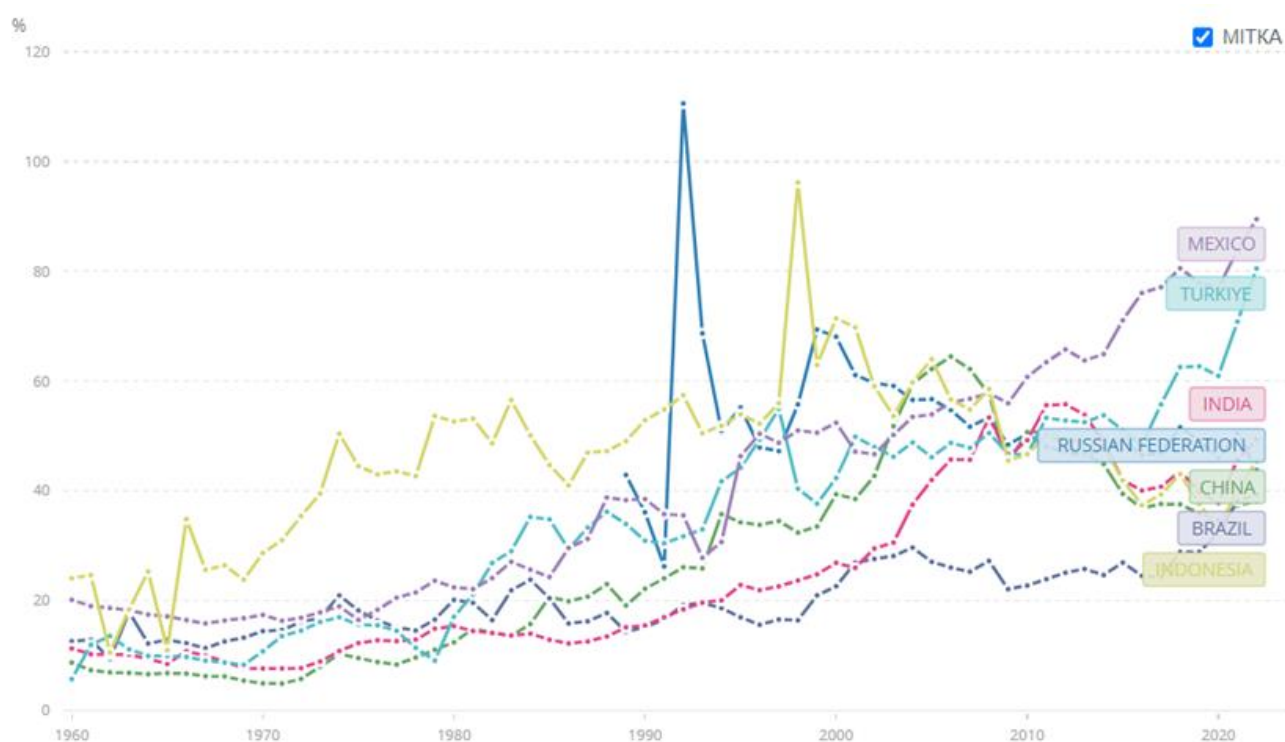

Рис. 2. 3. Світовий індекс цін на продовольство Торгівля (%ВВП) РФ, Китай, Бразилія, Індія, Туреччина, Мексика, Індонезія з 1960-2020 рр.

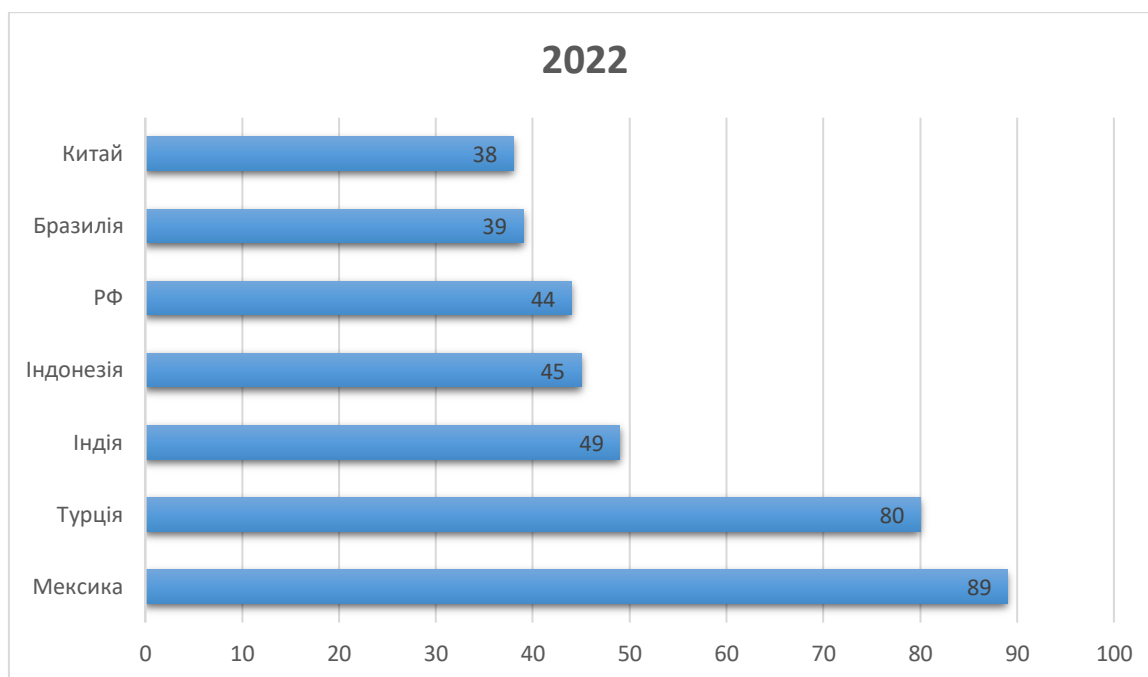

Рис. 2. 4. Торгівля (%ВВП) РФ, Китай, Бразилія, Індія, Туреччина, Мексика, Індонезія. Дані за 2022 рік.

Серед семи найбільших ринків, що розвиваються, лише Мексика і Туреччина мали вищі показники у 2020 році (78% і 61%). У минулому столітті 1930-ті роки - єдине десятиліття, яке пропонує прецедент санкцій проти держав зі схожою вагою у світовій економіці. Протягом шести тижнів після вторгнення Беніто Муссоліні в Ефіопію в жовтні 1935 року Ліга Націй розробила пакет санкцій проти Італії, восьмої за величиною економіки світу. Його запровадили 52 з приблизно 60 суверенних держав світу на той час. Заходи включали ембарго на постачання зброї, заморожування фінансових операцій і заборону експорту ряду сировинних матеріалів, життєво важливих для військового виробництва. Але найбільш значущим заходом була заборона на весь імпорт з Італії. Це стало можливим, оскільки структурний дефіцит поточного рахунку

італійської економіки означав, що така заборона завдати більшої шкоди Італії, ніж країнам, що запровадили санкції [62].

З жовтня 1935 року по червень 1936 року італійське промислове виробництво впало на 21,2%, а за перші п'ять місяців санкцій експорт впав на 47%, перш ніж стабілізувався на рівні приблизно двох третин від рівня, що існував до запровадження санкцій. Заборона Ліги на імпорту з Італії призвела до зростання світових цін на такі продукти харчування, як м'ясо, фрукти та масло, а також на сировину та продукцію, таку як вовна, текстиль та шкіряні вироби. Важливо, що санкції не змогли зупинити італійське завоювання Ефіопії, значною мірою тому, що Сполучені Штати і Німеччина, найбільша і третя за величиною економіки світу, не були членами Ліги і не приєдналися до санкцій. В результаті Італія продовжувала імпортувати вугілля і нафту і змогла витримати вісім місяців серйозних труднощів [58].

Японія була сьомою за величиною економікою світу наприкінці 1930-х років і навіть більш відкритою, ніж Італія, торговельною державою. Між літом 1939 року і серпнем 1941 року зростаюча коаліція західних держав, яка прагнула стримати японську загарбницьку війну в Китаї, запровадила санкції, що поступово зменшили кількість доступних торговельних партнерів [55]. Початок Другої світової війни змусив Британську імперію та її колонії і домініони в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (Індія, Австралія, Нова Зеландія і Канада) обмежити експорт стратегічної сировини і переорієнтувати його на внутрішньо імперське використання. Таким чином, до кінця десятиліття Японія ще більше, ніж раніше, залежала від імпорту сировини (особливо нафти, залізної руди, міді та металобрухту) з найбільшої тихоокеанської економіки, яка зберігала нейтралітет, Сполучених Штатів Америки. У відповідь на японські завоювання в 1940 і 1941 роках Сполучені Штати поступово посилювали свої економічні заходи, поки, нарешті, не запровадили повне нафтове ембарго разом з Британською імперією та Нідерландах. Вона також заморозила нові резерви, що зберігалися у Сполучених Штатах. Наприкінці 1941 року торгівля Японії впала на 20-25% лише за 18 місяців. Зіткнувшись з

колапсом доступу до ключових імпорتنих товарів, Японія напала на Сполучені Штати і європейські колонії в Південно-Східній Азії, щоб забезпечити себе сировиною, необхідною для підтримки своєї воєнної машини. В той час як Італія прийняла на себе основний тягар ембарго на свій експорт, що зменшило її можливості заробляти іноземну валюту, Японія постраждала ще більше від заморожування іноземних активів і заборони на отримання життєво необхідного імпорту від єдиного великого торгового партнера, що залишився у неї [39].

Шок Великої депресії підірвав значну частину довіри і співпраці, які лежали в основі міжнародної політичної стабільності. Торговельні війни переросли в дипломатичні суперечки, започаткувавши тенденцію до формування політичних та економічних блоків. Як охоронець порядку після Першої світової війни, Ліга Націй повинна була запроваджувати санкції проти держав, які загрожували миру в усьому світі. Санкції показали, що західні держави зберегли значну вагу у світовій економіці. Але несприятливі обставини Депресії та відсутність міжнародної фінансової та монетарної співпраці означали, що санкції створювали подальшу напруженість і, зрештою, були нездатні зберегти мир. Ця міжвоєнна історія показує, що глобальне економічне середовище визначає форму, якої можуть набути санкції, і формує їхні наслідки. Депресія була позначена аграрною кризою, грошовим колапсом і спадом у торгівлі. Ці події призвели до скорочення світового експорту, фрагментації валютних блоків і глобальної дефляції цін протягом більшої частини періоду між 1928 і 1939 роками. З одного боку, це означало, що доходи від експорту були нижчими, як і витрати, пов'язані з відокремленням. З іншого боку, це здешевило імпорт, забезпечивши базовий рівень постійного доступу до металів, продуктів харчування та енергії. Санкції були запроваджені у світі зростаючої автаркії, де взаємозалежність між національними економіками впала до життєво необхідного мінімуму. Таким чином, у 1930-х роках санкції завдали лише помірної шкоди і без того підірваній світовій економіці. Але вони загрожували національним засобам до існування достатньою мірою, щоб

спричинити військову ескалацію. На противагу цьому, сьогодні співвідношення світової торгівлі до ВВП набагато вище (рис. 2.5), і воно підтримується високоінтегрованою глобальною фінансовою системою, що базується на доларі. Замість дефляції ринки по всьому світу відчувають сильний інфляційний тиск. Високі ціни на сировинні товари генерують непередбачувані прибутки для експортерів, водночас заохочуючи країни-імпортери енергоносіїв переходити на відновлювані джерела енергії. Водночас, посилення інтеграції фінансових ринків робить потоки капіталу з розвинених країн вирішальними для зростання та інвестицій в країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються.

Відповідно до збірки показників розвитку Світового банку, складеної з офіційно визнаних джерел, світова торгівля товарами (% від ВВП) становила 50,54% у 2022 році. Світ – Торгівля товарами (% ВВП) – фактичні значення, історичні дані, прогнози та прогнози були отримані від Світового банку на листопад 2023 року.

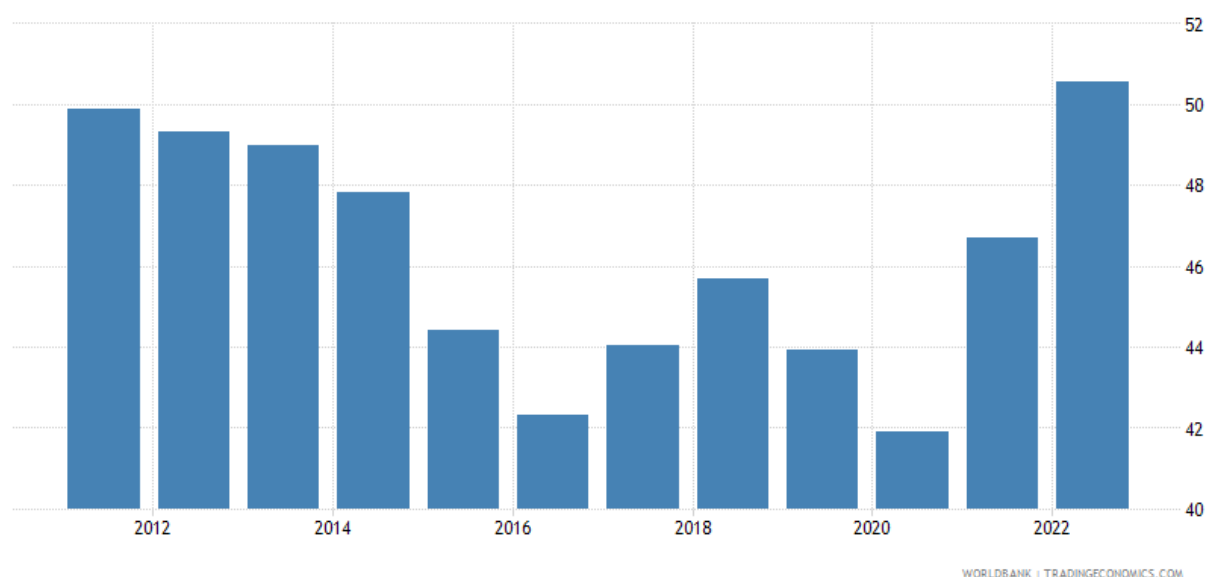

Рис. 2.5. Світова торгівля товарами (% ВВП) 2012-2022

Сучасна світова економіка отримує значні переваги від цієї взаємозалежності, оскільки в торгівлі задіяна більша кількість робочої сили, а імпорт може постачатися з більшої кількості місць. Але вона також містить і більшу вразливість, оскільки вузлові точки в потоках товарів, фінансових операцій і технологій можуть бути заблоковані через проблеми в ланцюгах поставок або стати мішенню для урядових санкцій.

Результатом цих змін є те, що сьогоденні санкції можуть спричинити більші комерційні втрати, ніж будь-коли раніше, але їх також можна послабити новими способами через переорієнтацію торгівлі та ухиляння від них. Водночас сучасні санкції є менш прямою загрозою, ніж у 1930-х роках, що знижує ризики військової ескалації.

Водночас, більш широка ринкова інтеграція розширила шляхи, якими санкційні шоки поширюються на світову економіку. Таким чином, глобалізація двадцять першого століття збільшила економічні витрати на застосування санкцій проти великих, високоінтегрованих економік. Вона також примножила здатність цих країн вдаватися до економічних і технологічних, а не військових заходів відплати. Загалом, характер ризиків і витрат, пов'язаних із санкціями, змінився, але канали передачі, через які вони діють - вищі ціни на сировинні товари і транзакційні витрати, а також більші обмеження поставок і торговельні втрати - залишилися тими самими, і вони впливають на більшу кількість людей по всьому світу. Швидко стає зрозумілим, наскільки значними є побічні ефекти санкцій проти країн, що перебувають у верхньому прошарку світової економіки. Оскільки санкції витісняють російський сировинний експорт зі світових ринків, ціни зростають, створюючи тиск на імпортні рахунки та обмежуючи державні фінанси країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, які є чистими імпортерами сировинних товарів. Не дивно, що саме ці країни не приєдналися до санкцій проти росії, оскільки вони найбільше ризикують зіткнутися з кризою платіжного балансу, якщо санкції проти російського експорту будуть посилюватися протягом тривалого періоду. Сьогодні у політиків є все необхідне, щоб уникнути повторення 1930-х років.

Оскільки рівень економічної інтеграції сьогодні набагато вищий, знадобиться набагато більше потрясінь, щоб побоювання щодо деглобалізації матеріалізувалися. Існує більше економік, достатньо багатих, щоб забезпечити альтернативні джерела постачання, а також експортні ринки для країн, які змушені припинити торгівлю з росією. Розвинені країни мають кращі інструменти фіскальної політики, ніж на початку 20-го століття, і користуються більшим фіскальним простором, ніж країни з ринками, що формуються, та країни, що розвиваються. Чи використовуватимуть вони ці переваги для компенсації величезного стресу, який санкції спричинили для світової економіки, - це, зрештою, політичний вибір. Багато країн з ринками, що формуються, та країн, що розвиваються, стикаються з гострим поєднанням проблем: високим боргом, високою вартістю переходу на відновлювані джерела енергії, зростанням відсоткових ставок та глобальною стагфляцією. Уряди країн «Великої сімки» та ЄС, які накладають санкції, повинні серйозно поставитися до завдання надання їм економічної підтримки. В інтересах добробуту населення світу і стабільності світової економіки необхідно вжити узгоджених заходів для протидії побічним ефектам санкцій на росію. Цьому може допомогти низка коригувань у політиці. По-перше, розвинені країни повинні зосередитися на довгострокових інвестиціях в інфраструктуру, щоб послабити тиск на ланцюжки поставок, тоді як країни з ринками, що формуються, та країни, що розвиваються, повинні зробити пріоритетом підтримку доходів населення. По-друге, центральним банкам розвинених країн слід уникати різкого посилення монетарної політики, щоб запобігти відтоку капіталу з ринків, що розвиваються. По-третє, проблеми з боргом і платіжним балансом у країнах, що розвиваються, можна вирішити шляхом реструктуризації боргів і збільшення обсягів спеціальних прав запозичення МВФ, які є різновидом міжнародної резервної валюти. По-четверте, слід розширити гуманітарну допомогу країнам, що перебувають у скрутному становищі, особливо у вигляді продовольства та медикаментів. По-п'яте, головні економічні блоки світу повинні докладати більше зусиль для

впорядкування попиту на продовольство та енергоносії, щоб зменшити ціновий тиск, спричинений накопиченням запасів та конкурентним завищенням цін. Настав час, щоб наші роздуми про наслідки санкцій для глобальної економічної стабільності відповідали новим реаліям економічного примусу.

2.2. Вплив економічних санкцій на країни, до яких вони застосовуються

Санкції мають значний вплив на економіку країни-об'єкта, особливо з точки зору рівня та розподілу доходів. Зосередившись на економічних наслідках багатосторонніх санкцій, запроваджених Організацією Об'єднаних Націй, та односторонніх санкцій, запроваджених США, [64] виявили, що зростання ВВП знижується в середньому на 2 відсоткові пункти на рік, коли країна перебуває під санкціями ООН, та на 1 відсотковий пункт, якщо вона є об'єктом санкцій США. Для "типового" епізоду санкцій ці ефекти призводять до падіння ВВП на душу населення на 25% у випадку санкцій ООН і на 13% у випадку санкцій США. Використовуючи дизайн дослідження подій, Гутманн та ін. [37] демонструють, що економічні санкції негативно впливають практично на всі підкомпоненти ВВП і що негативний вплив санкцій є найбільш вираженим у перші два роки після їх запровадження. Автори повідомляють про значне падіння приватного споживання, інвестицій, торгівлі та прямих іноземних інвестицій під час епізодів санкцій. Ці дані узгоджуються з попередніми дослідженнями, які повідомляють про скорочення торгівлі [1], [15], [26] та прямих іноземних інвестицій [7].

На рисунку показано, як змінюються темпи зростання ВВП на душу населення, приватного споживання та інвестицій, державних видатків і торгівлі в країнах, проти яких запроваджено економічні санкції. Перша вертикальна чорна лінія позначає рік запровадження санкцій, друга вертикальна чорна лінія - рік їх скасування. Як бачимо, темпи зростання ВВП та його основних компонентів мають тенденцію до зниження одразу після запровадження санкцій. Більше того, немає жодних ознак відновлення навіть після зняття санкцій, що означає, що країни, проти яких запроваджено санкції, переходять на нижчу траєкторію зростання і залишаються на цій траєкторії.

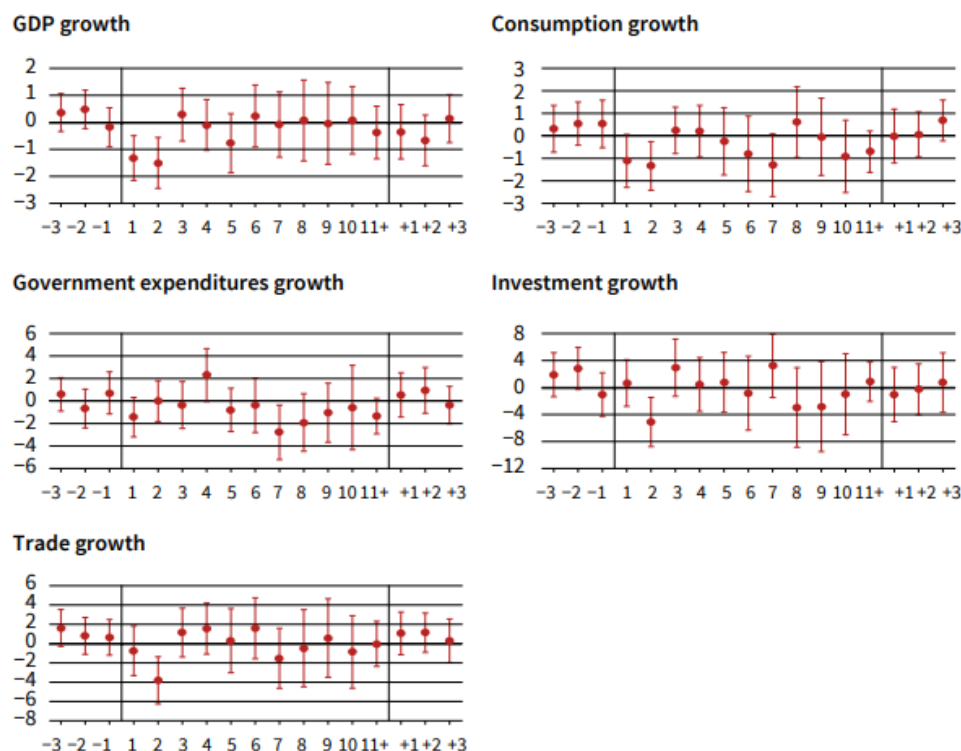

Рис. 2. 6. Вплив економічних санкцій на темпи зростання ВВП та його основних складових

Примітка: На рисунку показано вплив санкцій протягом першого, другого, ..., одинадцятого плюс року їхньої дії. Позначки -3, -2 та -1 на осі абсцис вказують на три роки до запровадження санкцій, позначки +1, +2 та +3 - на перші три роки після скасування санкцій. Ефекти оцінюються на основі дизайну дослідження подій. 95% довірчі інтервали позначені вусами. [38]

Однак витрати, яких економічні санкції завдають країнам-об'єктам санкцій, розподіляються нерівномірно. Нойенкірх і Ноймаєр [65] показують, що санкції США впливають насамперед на тих, хто живе в бідності або на межі бідності. Їхні висновки свідчать, що розрив у рівні бідності - показник, який поєднує інформацію про те, скільки людей у країні живуть менш ніж на 1,25 долара США на день і наскільки великий середній дефіцит відносно 1,25 долара США, - збільшується приблизно на 28 відсотків, коли вводяться економічні санкції. Щодо санкцій, запроваджених проти Ірану в 2012 році, Гомі [31] повідомляє, що від них постраждало переважно молоде, неписьменне і сільське населення, тоді як освічені люди і ті, хто працює в державному секторі, майже не постраждали. Аналогічно, Афесоргбор і Махадеван [1] повідомляють, що економічні санкції пов'язані зі зростанням економічної нерівності в країнах-

об'єктах санкцій і що торговельні та фінансові санкції мають найсильніший вплив. Таке зростання бідності та нерівності доходів не може бути пом'якшене за рахунок неформальної економічної діяльності, оскільки немає чіткого впливу санкцій на розмір неформальної економіки. Одним із способів, у який санкції можуть завдати шкоди економіці, є спричинення економічних криз. Цей ефект посилюється зниженням готовності Міжнародного валютного фонду надавати кредити країнам, що перебувають під санкціями. Економічні наслідки санкцій відчують не лише країни, проти яких вони спрямовані: їхні відправники також платять свою ціну. Це було продемонстровано, зокрема, на прикладі санкцій проти росії після незаконної анексії Криму в 2014 році та продовжують демонструвати, проти Китаю після інциденту на площі Тяньаньмень у 1989 році [79]. Звичайно, ці країни-мішені не є репрезентативними, оскільки вони є одними з найбільших можливих об'єктів міжнародних санкцій.

Розглянемо вплив економічних санкцій на сучасному і актуальному прикладі, а саме: як вплинули економічні санкції на росію з почасту анексії Криму, повномасштабного вторгнення на територію України.

У відповідь на незаконну анексію Криму, загарбницьку війну росії проти України, анексію Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей з березня 2014 року ЄС поступово запровадив обмежувальні заходи щодо росії. Ці заходи покликані послабити економіку росії, позбавивши її критичних технологій та ринків щоб обмежити її здатність до війни. Також ЄС ввів санкції проти білосусії – участь у вторгненні в Україну та Ірану – виробництво та постачання зброї.

Обмежувальні заходи ЄС щодо дій, які підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України, наразі поширюються на приблизно 1800 фізичних та юридичних осіб. Список осіб та організацій, до яких потрапили санкції, постійно переглядається та регулярно оновлюється Радою Безпеки.

У липні та вересні 2014 року ЄС запровадив економічні санкції, спрямовані проти обміну з Росією в окремих секторах економіки. У березні

2015 року лідери ЄС вирішили узгодити існуючий режим санкцій із повним виконанням Мінських угод, яке було заплановано на кінець грудня 2015 року. Оскільки цього не сталося, Рада продовжила економічні санкції до 31 липня 2016 року. Економічні санкції продовжували поспіль на шість місяців з липня 2016 року. Рішення про їх продовження приймалося щоразу після оцінки виконання Мінських угод. Наразі економічні санкції продовжено до 31 липня 2023 року. Ці санкції спрямовані проти фінансового, торговельного, енергетичного, транспортного, технологічного та оборонного секторів.

Таблиця 2.1. Санкції проти росії

Фінансовий сектор	• Заборона SWIFT для 10 російських банків • обмеження доступу росії до капіталів і фінансових ринків ЄС • заборона на операції з Центробанком росії • заборона на постачання до росії банкнот євро • заборона на надання криптогаманців російським особам
Енергія	• заборона імпорту з росії нафти і вугілля • обмеження ціни на морське транспортування російської нафти • заборона на експорт до росії товарів і технологій нафтопереробної галузі • заборона на нові інвестиції в енергетичний і гірничодобувний сектор росії
Транспорт	• закриття повітряного простору ЄС для всіх літаків російської власності • заборона для російських автоперевізників • заборона на причепа та напівпричепа, зареєстровані в росії • закриття портів ЄС для російських суден • заборона морського транспортування російської нафти в треті країни • відсутність доступу до портів і шлюзів в ЄС для суден, які здійснюють перевалку з судна на судно (підозрюються в порушенні санкцій) • заборона на експорт до росії товарів і технологій авіаційної, морської та космічної галузей
Захист	• заборона експорту до росії: • товари та технології подвійного призначення для військового використання • напівпровідникові матеріали • електронні та оптичні компоненти • навігаційні прилади • двигуни дронів • зброя та цивільна вогнепальна зброя та її частини • боєприпасів, військової техніки та воєнізованої техніки • інші товари, які могли б збільшити російський промисловий потенціал
Сировина та інші товари	• заборона на експорт до росії предметів розкоші • заборона ввезення з росії: • сталь, залізо, цемент і асфальт • дерево, папір, синтетичний каучук і пластмаси

	• морепродукти, спиртні напої, сигарети та косметика
Продовж. Табл. 2.1.	
Послуги для росії або російських осіб	• заборона надавати • гаманець криптоактивів, обліковий запис або депозитарні послуги • архітектурні та інженерні послуги • ІТ-консультації та юридичні консультації • послуги з реклами, маркетингових досліджень та опитування громадської думки • технічна допомога, брокерські послуги або фінансування чи фінансова допомога (стосовно морського транспортування російської нафти) • права інтелектуальної власності або комерційні таємниці (пов'язані з товарами та технологіями, на які поширюються інші санкції)
Обмеження на економічне співробітництво були введені лідерами ЄС у липні 2014 року	• Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) попросили призупинити підписання нових операцій фінансування в російській федерації • Країни-члени ЄС погодилися скоординувати свої позиції в раді директорів Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) з метою призупинення фінансування нових операцій. • була переоцінена реалізація програм двостороннього та регіонального співробітництва ЄС з росією та призупинено деякі програми

З моменту невиправданого вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року Рада Європи прийняла 10 пакетів санкцій проти росії та білорусі. Ці санкції спрямовані на те, щоб послабити здатність росії фінансувати війну, і, зокрема, націлені на політичну, військову та економічну еліту, відповідальну за вторгнення.

Обмежувальні заходи не спрямовані проти російського суспільства. Саме тому такі сфери, як продукти харчування, сільське господарство, охорона здоров'я та фармацевтика, виключені з-під обмежувальних заходів.

Економіка Росії скоротилася на 2,1% у 2022 році після зростання на 5,6% у 2021 році, в основному через безпрецедентні міжнародні санкції та прямі витрати на війну через її вторгнення в Україну. Крім того, поглиблення нестачі робочої сили через часткову мобілізацію та втечу російських громадян з країни негативно впливало на економічну активність країни. Це все ще було набагато м'якше скорочення, ніж попередні прогнози на понад 12%. Хоча оптова та роздрібна торгівля (-12,7%), виробництво (-2,5%) і транспорт (-1,8%) були

одними із секторів, які спостерігали спад у 2022 році, сільське господарство (+6,7%), будівництво (+5%), найбільше просунулися гостинність (+4,3%), державне управління (4,1%) та фінансові послуги (+4,1%). З боку витрат приватні витрати (-1,4%) і чистий зовнішній попит негативно вплинули на ВВП на тлі різкого падіння експорту (-13,9%) та імпорту (-15%). Натомість зросли інвестиції в основний капітал (+3,3%) та державні витрати (+2,8%), які, ймовірно, були збільшені військовими витратами.

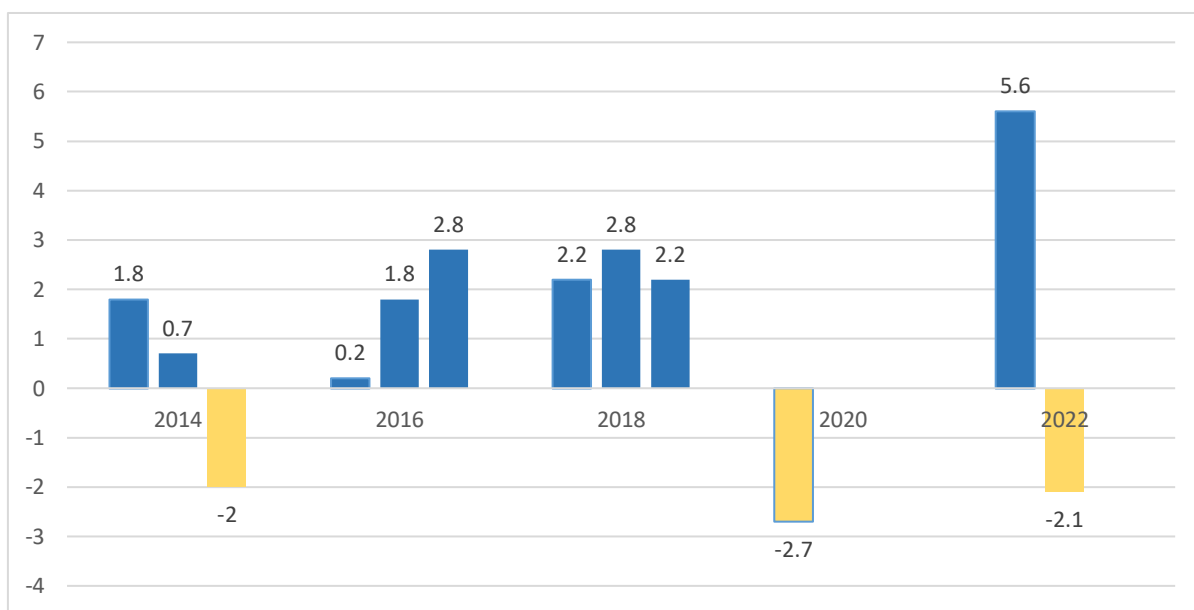

Рис. 2.7. Зростання ВВП росії у період з 2014-2022 рр.

За даними Світового банку, Міжнародного валютного фонду (МВФ) і Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), 2022 рік став поганим для російської економіки. За оцінками, у 2022 році валовий внутрішній продукт (ВВП) Росії впав на 2,1% та у 2023 році впав на -0,2 %. Економіка Росії продовжує скорочуватися. МВФ очікує зростання в 2024 році (1,2%).

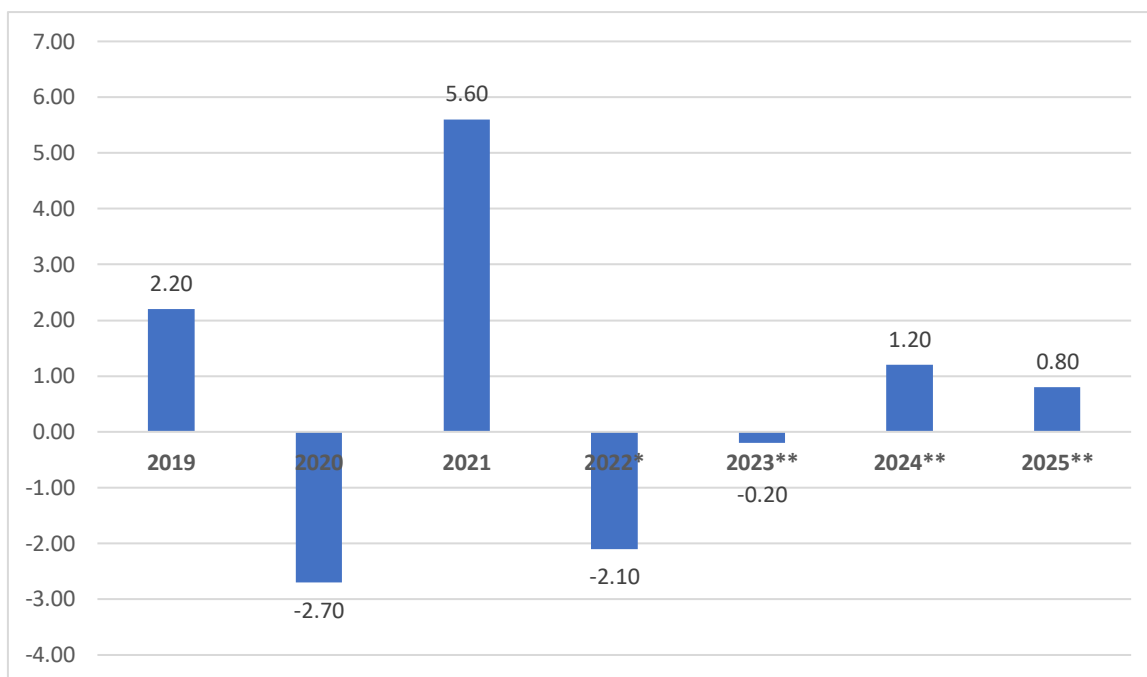

Рис. 2. 8. Річний темп зростання реального валового внутрішнього продукту (ВВП) Росії з 2019 по 2025 рік

Обмежувальні заходи спрямовані на імпорт окремих товарів з росії та експорт певних товарів до росії, створений для максимального посилення негативного впливу санкцій на російську економіку, одночасно обмежуючи наслідки для бізнесу та громадян ЄС.

Про те, що обмежувальні заходи дають результати, свідчать цифри. І Світовий банк, і МВФ підраховали, що у 2022 році торгівля товарами та послугами Росії повинна була значно скоротитись. У 2023 році прогнозується, що імпорт буде вищим, ніж у 2022 році, тоді як експорт прогнозується подальше падіння згідно зі Світовим банком або залишиться майже на тому ж рівні згідно з МВФ.

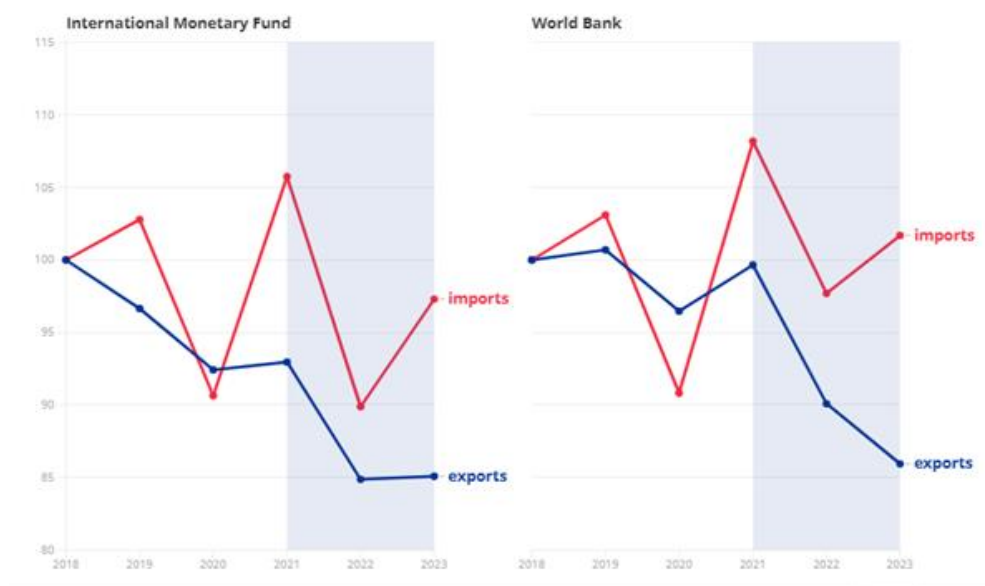

Рис. 2.9. Імпорт і експорт Росії з 2018 по 2023 рік

Хоча в першій половині 2022 року росія виграла від зростання цін на вичопне паливо на світових ринках, санкції, спрямовані на імпорту нафти, які набули чинності в грудні 2022 року, призвели до обмеження доходів Росії.

За даними Міжнародного енергетичного агентства, нафтові доходи Росії в січні 2023 року скоротилися більш ніж на чверть (порівняно з січнем 2022 року). Ще суттєвішим (понад 40%) було падіння у лютому.

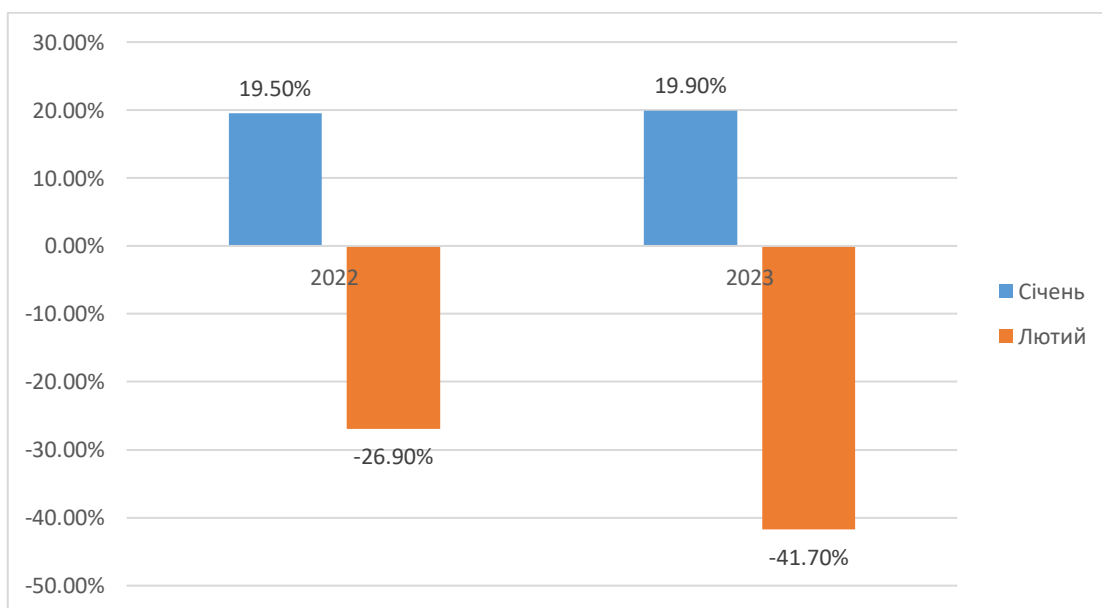

Рис. 2.10. Щомісячні доходи Росії від експорту нафти (в млрд. \$)

Санкції, накладені ЄС та його партнерами на фінансову систему Росії, зменшують можливості Росії фінансувати війну. 300 мільярдів євро резервів російського Центрального банку заблоковано в ЄС, інших країнах G7 та Австралії (дві третини з яких заблоковано в ЄС). Під санкціями опинилися 70% активів російської банківської системи. Близько 21,5 мільярдів євро активів понад 1500 осіб та організацій, які перебувають під санкціями, були заморожені.

Економічні санкції є популярним інструментом примусу інших урядів до зміни своєї політики. Існує безліч емпіричних доказів того, що санкції можуть завдати значної шкоди країнам, проти яких вони застосовуються. Вони призводять до падіння ВВП на душу населення та його основних компонентів, особливо приватних інвестицій, споживання та торгівлі. Ці втрати є передумовою ефективності економічних санкцій. Питання про те, чи можна вважати санкції ефективними з точки зору регулярного досягнення цілей тих, хто їх запроваджує, є спірним. Більше того, існуючі емпіричні дослідження вказують на те, що санкції можуть спричинити серйозні побічні збитки, оскільки вони шкодять усім аспектам людського розвитку населення країни-об'єкта санкцій, а також підривають його політичні права та громадянські свободи. Це викликає особливе занепокоєння, оскільки уряди, проти яких спрямовані санкції, часто не мають демократичної легітимності. Однак це не означає, що автоматично краще утриматися від застосування економічних санкцій. Санкції часто накладаються на країни з метою припинення воєн і порушень прав людини або відновлення демократії. Незрозуміло, чи є побічні ефекти санкцій гіршими за долю населення, якщо міжнародна спільнота не буде діяти. Наприклад, багато хто звинувачує зважену реакцію західних країн на окупацію росією Криму в 2014 році в тому, що вона сприяла вторгненню росії на більшу частину території України в 2022 році - першій великій сухопутній війні на європейській території за останні десятиліття, яка, можливо, призведе до сотень тисяч людських жертв. Більше того, якщо уряди

будуть налаштовані на втручання, санкції можуть запропонувати менш шкідливу альтернативу військовому конфлікту.

2.3. Способи уникнення економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах

Здатність цільових країн протистояти накладеним санкціям і стримувати економічний збиток є однією з головних причин того, що санкції часто не приносять результатів. Розумне протистояння санкцій з боку країни-цілі зменшує тиск з метою поступитися вимогам країн, які запроваджують санкції. Існують різні способи подолання тягара санкцій, і те, як з ними боротися, частково залежить від типів накладених санкцій, але держава не є єдиним учасником.

Економічні санкції є ефективним засобом впливу на ряд країн, але чи дійсно санкції неможливо уникнути? Насправді економічні санкції як і більшість санкцій мають прогалини. Тому існує безліч способів, щодо їх уникнення. Розглянемо на прикладі 3 країн: росія, яка прагне будь якими способами обійти санкції, запроваджені після її вторгнення в Україну в лютому 2022 року, готувалася до цих санкцій з моменту вторгнення на Кримський півострів у 2014 році та протягом наступних років працює над розробкою механізмів, які дозволять це в обхід санкцій; Іран, країна, яка намагалася адаптуватися до різних режимів санкцій протягом останніх чотирьох десятиліть і розробила різні засоби, щоб уникнути їх.

Росія є найактуальнішим випадком, вона мала важливий експортер енергії та займала важливе місце у світовій економіці. Північна Корея – невелика країна, яка вже тривалий час стикається з санкціями, країна сильно залежить від імпорту енергоресурсів і ніколи не була значною мірою інтегрована в міжнародну фінансову систему. На відміну від цього, Іран є особливим випадком країни, яка має справу з режимом санкцій, який то відпливає, то припливає. Протягом останніх 40 років Іран скористався призупиненням санкцій, щоб розвинути економіку, здатну впоратися з новими санкціями, і очевидно, як його методи змінювалися з часом і відповідно до умов і отриманих уроків. Як і Північна Корея, останніми роками проти Ірану були

введені санкції через його ядерну програму. Як і росія, Іран є експортером енергоносіїв, але протягом багатьох років він намагався зменшити свою залежність від цього експорту, і так само, як іранська економіка стала більш різноманітною, так само змінилися її методи ухилення від санкцій. Подібним чином усі ці три країни стикаються з більшою кількістю санкцій, ніж будь-яка інша цільова країна. З моменту російського вторгнення в Україну Москва була на першому місці в списку країн, щодо яких були введені санкції, за нею йде Іран; потім — Північна Корея.

З 2006 року, коли Північна Корея провела своє перше ядерне випробування, країна перебуває під режимом санкцій, введених різними міжнародними органами та країнами. Ці санкції включають торгове ембарго та обмеження, особливо щодо зброї та військового обладнання; фінансові обмеження та ліміти інвестицій; заморожування активів; і заборони на поїздки. Незважаючи на ці санкції, Північна Корея продовжує експортувати вугілля, одну з найважливіших частин її економіки, переважно на китайський ринок. Подібним чином вона також експортує нафту та торгує різними товарами, включаючи зброю та інше військове обладнання. Хоча Північна Корея сприймається як ізольована та відірвана від світової економіки, на практиці їй вдалося керувати своєю економічною та фінансовою системами, незважаючи на обмеження, накладені санкціями, завдяки кільком методам, які вона розробила протягом багатьох років, а саме:

Перший метод - це використання сторонніх країн як експортних ринків, імпорتنих ринків і транзитних держав. Основним торговим партнером Північної Кореї є Китай (рис.). Китай допомагає Північній Кореї обходити санкції кількома способами, частково через географічну близькість країн. Спільний кордон також дозволяє Китаю виступати в якості третьої сторони, через яку, використовуючи підставні компанії та посередників, Північна Корея може імпортувати продукцію з країн, які приєдналися до її бойкоту. Ці компанії нібито імпортують товари з Китаю для особистого чи місцевого використання, але на практиці вони транспортують їх до Північної Кореї. Спільний кордон

дозволяє здійснювати контрабанду товарів і чорну торгівлю. Північна Корея також продає Китаю права на риболовлю у своїх територіальних водах.

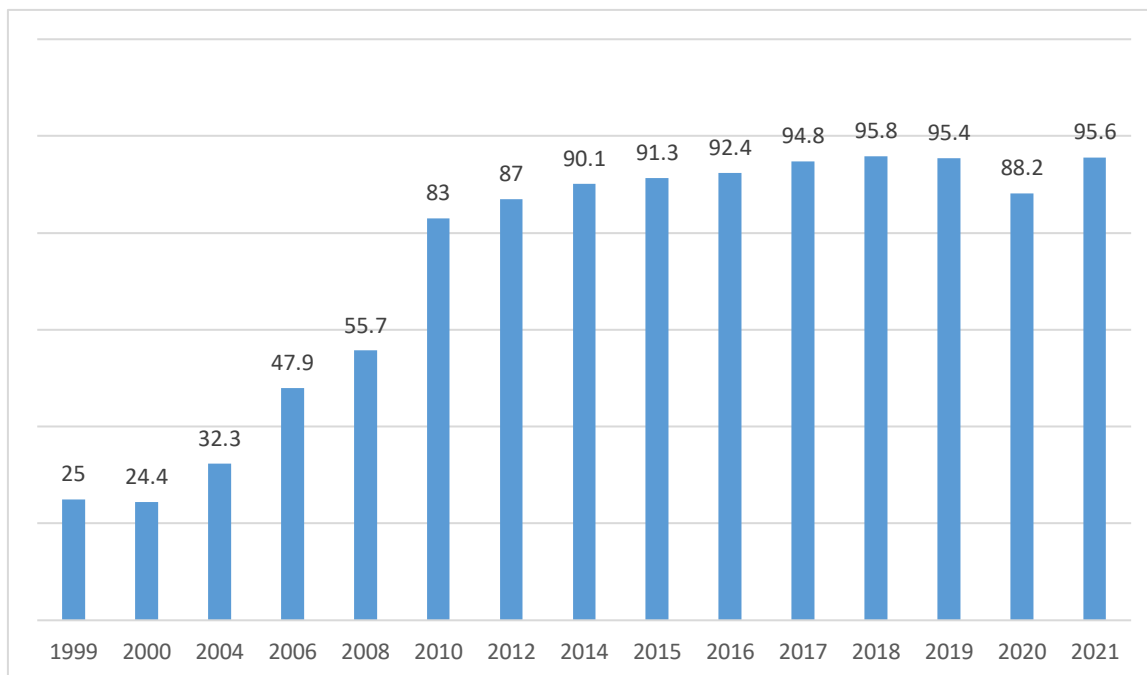

Рис. 2.11. Торгівля Північної Кореї з Китаєм у відсотках від загальної зовнішньої торгівлі з 1999 по 2021 рік

Крім того, Північна Корея контрабандою перевозить різні типи зброї та військового обладнання до понад 30 країн, територій і озброєних груп, порушуючи різні санкції. Ця торгівля дозволяє Північній Кореї отримувати іноземну валюту і тим самим пом'якшувати вплив санкцій, одна із заявлених цілей яких полягає в тому, щоб запобігти отриманню іноземної валюти.

Ще одним заходом Північної Кореї в останні роки є кібератаки на фінансові установи. Є докази того, що останнім часом Північна Корея намагалася атакувати банки та біржі криптовалют, намагаючись викрасти іноземну валюту та віртуальні активи в інших країнах. За даними Wall Street Journal [48], лише за останні три роки північнокорейські хакери вкрали криптовалюту на суму близько 3 мільярдів доларів [59].

Третій метод полягає в тому, щоб приховати джерело походження грошей, переказати їх фізично та використати бартер. Для полегшення оплати

та грошового переказу використовують методи: частина торгівлі здійснюється за допомогою бартеру; гроші переказують за допомогою кур'єрів (якими також можуть бути дипломати, що представляють країну). Для переказу грошей через міжнародні фінансові системи – гроші переказують на банківські рахунки своїх посольств і дипломатів, а іноді і їхніх сімей; переказ підставним компаніям або невеликим банкам, які не мають ресурсів для повного дослідження джерела грошей; або переказує гроші кілька разів між банками в різних країнах, для ускладнення відстеження джерела.

Четвертий метод, Північна Корея користується перевагами мобільності та імунітету своїх дипломатичних представників, щоб сприяти контрабанді. Зброя та інші товари переправляються контрабандою за значної допомоги північнокорейських дипломатів, де б вони не дислокувалися, і вони діють як посередники, а іноді навіть як контрабандисти.

П'ятий метод -- це морська контрабанда. Перекидання вантажу з одного судна на інше у відкритих морях (переважно з Росією та Китаєм), щоб приховати походження товару. Це основний метод контрабанди нафти до Північної Кореї. Вимикання або втручання в систему автоматичної ідентифікації судна (AIS).

Шостий метод полягає у створенні фіктивних компаній або пристав і кооперативних проєктів. Щоб отримати доступ до міжнародної фінансової системи та дозволити морську та повітряну торгівлю та комерцію з використанням міжнародних вантажних та логістичних компаній, особливо під час торгівлі зброєю та військовим обладнанням, Північна Корея використовує підставні та підставні компанії в інших країнах [57].

Ці підставні компанії є справжніми компаніями, і в деяких випадках частина їхньої діяльності є цілком законною, але їх також використовують як прикриття для незаконної діяльності та відмивання грошей, оскільки вони не підпадають під санкції та не підозрюються в незаконній діяльності. Солом'яні компанії не займаються справжнім бізнесом і існують лише на папері [67].

Північна Корея використовує підроблені документи, приховування та дезінформацію. Він використовує підроблені експортні ліцензії, товарно-транспортні накладні з неточними, розпливчастими або частковими описами товарів — особливо ефективний метод у поєднанні з морським транспортуванням запечатаних контейнерів [35], а також підроблені особи бізнесменів, залучених до фасадів і солом'яних компаній. Крім того, Північна Корея відмиває судна, які перебувають під санкціями, змінюючи назву, реєстраційний номер ІМО та власника, таким чином дозволяючи судну продовжувати працювати, незважаючи на санкції [68]. Також приховують товарні знаки та інші ідентифікаційні ознаки зброї, яку провозить контрабандою, ребрендинуючи її фальшивими бирками та пофарбованими частинами, щоб ускладнити її.

Найактуальнішим прикладом сучасності уникнення санкцій є російська імперія, вона перебуває під санкціями з моменту вторгнення та анексії Кримського півострова в 2014 році. Вторгнення в Україну в лютому 2022 року спричинило ще одну безпрецедентну хвилю санкцій проти москви [14]. Вторгнення росії на територію України здобуло загальне засудження у всьому світі, країни Заходу та інші країни запровадили безпрецедентний набір санкцій проти росії. Мета санкцій полягала у обмеженні воєнного потенціалу росії шляхов вичерпання їх доходів і блокування до імпорту високотехнологічного військового обладнання. Санкції правда послабили економіку росії, проте країна-терорист спромоглася знайти способи для уникнення більшості з них. Для досягнення цього кремль використовував міжнародні корупційні механізми покладаючись на посередників третіх країн та використовував лазійки в торгових обмеженнях.

Ці санкції можна розділити на кілька категорій: торговельні та інвестиційні обмеження, фінансові обмеження, персональні санкції, санкції проти російських інституцій та обмеження на подорожі [66].

У сфері торгівлі використовуються три основні методи обходу санкцій: паралельний імпорт; приховане походження товарів; а також пом'якшені

правила імпорту та експорту для альтернативних ринків. Перші два були негайною відповіддю на безпрецедентні санкції, які були накладені на росію після її вторгнення в Україну в лютому 2022 року, а останній метод розвивався поступово після санкцій, запроваджених після вторгнення в Крим у 2014 році.

Одним із основних способів імпорту товарів до росії є члени Євразійського економічного союзу — регіональної економічної організації кількох пострадянських держав, включаючи росію, Білорусь, Казахстан, Вірменію та Киргизстан. Вони виступають третіми країнами, через які до росії все ще можна імпортувати товари, що потрапили під санкції. Для свого експорту росія використовує, зокрема, Міжнародний транспортний коридор «Північ-Південь», багатомодну транспортну мережу, яка проходить через Іран та Азербайджан до Індії [70].

Будь-який продукт, який не можна імпортувати цілим шматком, імпортується як складові частини, які потім збираються всередині росії [44].

Одним із способів обходу санкцій проти експорту російської нафти, є змішування своєї нафти з нафтою, видобутою в інших країнах, створюючи гібридні суміші, які зазвичай називають «литовськими» або «туркменськими» сумішами, якщо частка російської нафти в суміші становить менше 50 відсотків. Це гарантує, що технічно продукт не є російською нафтою [44].

В інших випадках росія використовувала підроблені сертифікати походження для імпорту товарів, які перебувають під санкціями [54].

Росія також розробила тактику обходу санкцій у сфері морських перевезень. Ключовим елементом ухилення від санкцій є вивчення досвіду країн, які підпадають під санкції. Північна Корея, Іран і Венесуела багато років борються з санкціями, які шкодять їхній міжнародній торгівлі, яка зазвичай транспортується морем. Після початку війни в Україні зросла кількість російських кораблів, які йшли, не повідомляючи про призначення, і зникали з морської системи спостереження. Існує також практика, за якою нафта переливається з одного судна на інше у відкритому морі, щоб приховати походження продукту.

Росії вдалося знайти експортні ринки для того, що вона вважала стратегічною продукцією, особливо енергоносіїв, і збільшити масштаби свого експорту до тих гравців, які, на її думку, не запровадять санкції у разі збройного конфлікту — таких країн, як Китай та Індія. Російський експорт до Китаю, Індії та Туреччини значно зріс із початком війни в Україні та пом'якшив вплив західних санкцій. Приклад Туреччини є найбільш екстремальним, оскільки протягом одного року турецький імпорту російських товарів подвоївся — з 29 мільярдів доларів у 2021 році до приблизно 60 мільярдів доларів у перший рік війни [50].

Зменшення використання долара США: після анексії Кримського півострова, а тим більше після вторгнення в Україну в лютому 2022 року, росія намагалася скоротити використання долара США в своїх міжнародних операціях і збільшити використання рубль і національні валюти країн, з якими він торгує: Індії, Китаю та Ірану. Наприклад, угода з продажу вугілля індійській компанії була здійснена в китайських юанях [72].

Однак використання рубля в операціях з іншими країнами поширюється не тільки на ті країни, які не входять до режиму санкцій. Навіть західні компанії, розташовані в таких місцях, як Німеччина та Італія, які купують російський газ, змушені використовувати рубль для здійснення транзакцій. У деяких випадках угода завершується за бартерною системою. Наприклад, у своїй торгівлі з Сирією росія із задоволенням обмінювала зерно на оливкову олію та овочі [72].

Так само з початком війни в Україні відбулася різка зміна у ставленні російських політичних і фінансових інституцій до використання криптовалюти: спроби обмежити її використання поступилися положенням, які регулюють це питання, через розуміння того, що ці валюти можуть бути відповіддю на різноманітні проблеми, спричинені фінансовими санкціями, особливо коли йдеться про індивідуальні санкції [2].

Альтернативи платіжній системі SWIFT: SWIFT відіграє ключову роль у міжнародній фінансовій системі. Це система, яка використовується для

передачі інформації між різними органами, яка полегшує фінансові операції та відповідає за більшість міжнародних фінансових комунікацій у світі. Його використовують понад 11 000 банків та інших фінансових установ. Після введення санкцій у 2014 році росія створила систему передачі фінансових повідомлень (SPFS), власну альтернативу SWIFT. Незважаючи на те, що в інших країнах він не отримав великої популярності, росія намагалася заохочувати його використання, особливо з лютого 2022 року. Крім того, росія також розробила Національну систему платіжних карток (НСПК), яка надає платіжні послуги всім, хто має картку МИР. всередині росії. Таким чином, ця система є частковою альтернативою кредитним картам, таким як Visa і Mastercard, використання яких в росії було обмежено компаніями. Як і у випадку з SPFS, росія намагається розширити використання цієї системи на інші країни, особливо на країни, які є популярними напрямками для російських туристів [56].

Ці інструменти ухилення від санкцій багато зробили для пом'якшення впливу економічних санкцій проти росії. У перші кілька місяців санкцій важливі міжнародні фінансові організації, включаючи Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і ОЕСР, всі вважали, що російська економіка скоротиться до 10 відсотків у 2022 році, а в 2023 році ВВП впаде на ще 3 відсотки. Як показано на рисунку 3, який базується на даних Міжнародного валютного фонду за другий квартал 2023 року, економічний спад був набагато помірнішим, ніж прогнозувалося, і зараз здається ймовірним, що у 2023 році ВВП незначно зросте, а не скоротиться далі. Схоже, що ухилення від санкцій є важливим інструментом у наборі інструментів Росії для боротьби з безпрецедентною хвилею санкцій, запроваджених після її вторгнення в Україну.

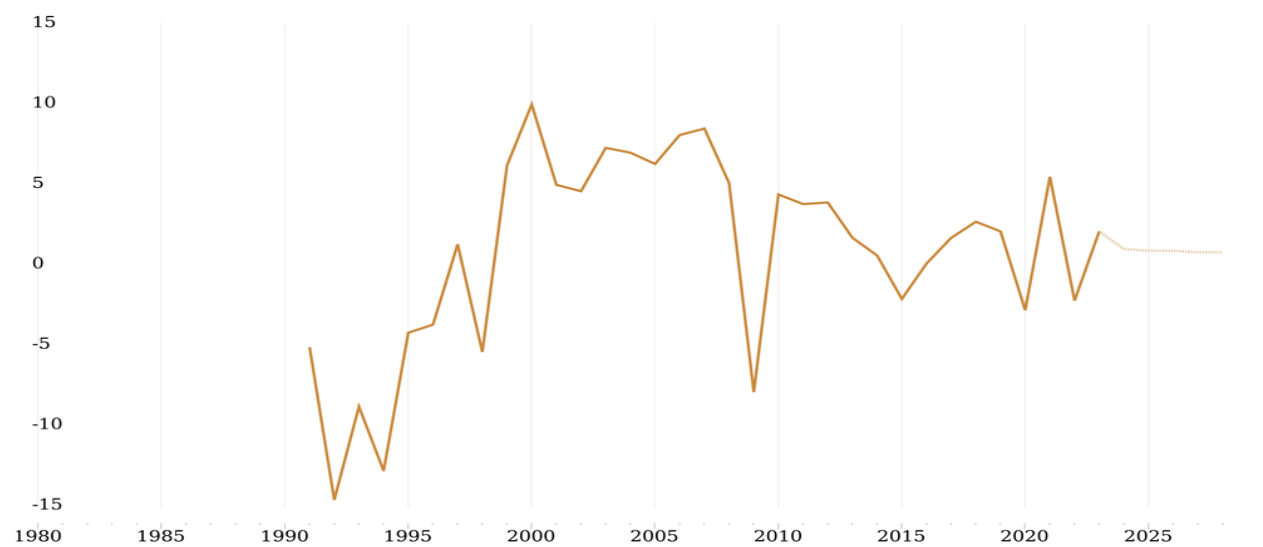

Рис. 2.12. Коливання російського ВВП

Іран підпадає під різні санкції з кінця 1970-х років, і до тих пір, поки санкції не були накладені на росію у відповідь на її вторгнення в Україну, Іран був цільовою державою, проти якої було накладено найбільшу кількість санкцій [83].

Протягом останніх кількох десятиліть, особливо з середини 1990-х років, проти Ірану були застосовані різні види санкцій різними державами, включаючи Сполучені Штати, Канаду та Австралію, а також багатосторонні санкції з боку міжнародних організацій, таких як США. Нації та Європейський Союз. Ці санкції включають обмеження зовнішньої торгівлі, особливо у сферах енергетики та технологій, фінансових послуг, заборону на страхові послуги та обмеження на подорожі [53]. Протягом багатьох років Іран розробив різноманітні методи ухилення від санкцій і продовжує вдосконалювати їх, щоб подолати виклики, які санкції створюють для його економіки. Поточна кампанія санкцій, запроваджена після виходу Сполучених Штатів із ядерної угоди з Іраном у травні 2018 року, є особливо складною, враховуючи, що вона також включає вторинні санкції.

США вийшли з JCPOA в односторонньому порядку, але ввели санкції, які заборонили американським компаніям і громадянам вступати в комерційні

зв'язки з Іраном. Однак ці санкції також опосередковано застосовуються до неамериканських компаній, які потім змушені вибирати між торгівлею з Іраном і торгівлею зі США. Перший захід, який вжив Іран для ухилення від подібних санкцій — дозвіл бізнесменам отримувати друге громадянство. Офіційно Іран не визнає подвійного громадянства, але щоб полегшити бізнесменам, які намагаються уникнути санкцій, реєструючи свої компанії в інших країнах, він неофіційно дозволяє їм отримувати громадянство крихітних країн, таких як Сент-Кітс і Невіс. Після цього вони мають право відкривати банківські рахунки та реєструвати компанії в цих країнах, які згодом слугуватимуть прикриттям для іранських компаній [3].

Другий спосіб – продаж олії. Санкції проти енергетичного сектору Ірану зашкодили його здатності виробляти та продавати нафту. Іран зменшив свою залежність від нафти та почав розвивати інші сфери, щоб зробити внесок у свою економіку та диверсифікувати свої джерела доходу в періоди відсутності санкцій, і особливо, коли санкції діють. Проте Іран не відмовився від нафтових доходів, які все ще становлять значну частку його доходів. Щоб стимулювати продажі нафти, яка постраждала від санкцій, Іран пропонує покращені умови для потенційних клієнтів, включаючи знижки на саму нафту та морські перевезення. Крім того, оскільки через санкції міжнародні страхові компанії відмовляються страхувати іранські нафтові вантажі, Ісламська Республіка страхує власні вантажі [20].

Китай є головним бенефіціаром щедрих умов, які пропонує Іран, і допомагає йому уникати санкцій. У перші місяці 2023 року Іран щодня експортував до Китаю близько 1 000 000 барелів нафти. За різними оцінками, Китай користується 25-відсотковою знижкою на імпорт нафти з Ірану [46].

Також він використовує власні судна для транспортування придбаної нафти до покупця, оскільки іноземні морські компанії не бажають торгувати з Іраном через страх санкцій, щоб приховати свою ідентичність, включаючи дезактивацію систем визначення місцезнаходження, зміну кольору судна та

навіть зміну його назви. Іран також використовує техніку перекачування нафти з одного судна на інше у відкритому морі [49].

Інший метод, який останнім часом може набути все більшого застосування, — підробка даних AIS. Іран оснастив свої танкери пристроями, які фальсифікують сигнали AIS. Підроблені сигнали AIS, що супроводжуються фальшивими вантажними документами, дозволяють Ірану стверджувати, що нафта насправді походить з Іраку, звільняючи його від необхідності фактично перекачувати нафту з одного судна на інше у відкритому морі (Інший метод, який останнім часом може набути все більшого застосування, — підробка даних AIS. Іран оснастив свої танкери пристроями, які фальсифікують сигнали AIS, надсилаючи неточні дані про місцезнаходження судна, щоб ускладнити його відстеження. Деякі стверджують, що зараз цей метод використовується для експорту більшої частини нафти з Ірану. Підроблені сигнали AIS, що супроводжуються фальшивими вантажними документами, дозволяють Ірану стверджувати, що нафта насправді походить з Іраку, звільняючи його від необхідності фактично перекачувати нафту з одного судна на інше у відкритому морі. У цьому контексті Іран широко використовує підроблені документи, щоб приховати походження відповідного продукту. У цьому контексті Іран широко використовує підроблені документи, щоб приховати походження відповідного продукту [69].

Четвертий спосіб ухилення від санкцій – підставні компанії, банки та інвестиції. Іран широко використовує мережу підставних компаній, розташованих, зокрема, в Китаї, Іраку, Ліхтенштейні та Об'єднаних Арабських Еміратах, щоб сприяти імпорту та експорту різних товарів і переказувати гроші. Крім того, іранські імпортери використовують ці кошти для оплати товарів. Наприклад, Корпус вартових іранської революції (КВІР) відкрив багато компаній у Грузії під назвою місцевих грузинських бізнес-партнерів [61].

Інший спосіб – інвестування в іноземні компанії з метою впливу на їх діяльність. Наприклад, Іранська компанія іноземних інвестицій інвестує в компанії в різних країнах, щоб забезпечити доступ до життєво важливих

продуктів, таких як медичне обладнання та ліки, технології та послуги. Наприклад, компанія інвестувала 3 мільйони доларів у покупку збанкрутілої фармацевтичної фабрики у Франції, щоб забезпечити доступ до ліків проти інфекційних захворювань/ В інших випадках для імпорту товарів Іран покладається на допомогу посередників з громадянством Об'єднаних Арабських Еміратів та Іраку. Посередники купують продукти в цих країнах, а потім контрабандою переправляють їх до Ірану [17].

Останнім методом, який останнім часом став дуже актуальним, є все більше використання криптовалюти. Нинішній режим санкцій серйозно вплинув на здатність Ірану використовувати долар США, який є основною валютою в міжнародній економічній системі. Фінансові санкції, накладені на Іран, також серйозно вплинули на вартість ріала, і поточна хвиля санкцій призвела до падіння іранської валюти до історичного мінімуму по відношенню до долара США [47].

Крім того, у серпні 2022 року уряд Ірану схвалив використання криптовалюти для оплати імпорту [43].

Глобальне зростання використання цих валют було дуже корисним для Ірану та відбулося в ідеальний час, щоб допомогти йому уникнути вторинних санкцій, оскільки труднощі з ідентифікацією сторін цього обміну допомагають приватним особам брати участь у торгівлі з Іраном без страху.

З тих пір як у 20-му столітті країни почали частіше використовувати санкційну зброю, стало більше вдаватися до різних способів і засобів ухилятися від них. Крім того, в епоху, коли інформація вільно і легко перетікає з одного місця в інше, держави стають все більш здатними впоратися з санкціями. Здатність різних учасників вчитися на досвіді та навіть консультуватися в реальному часі з іншими державами ще більше посилила ці методи ухилення від санкцій.

Щоб санкції спрацювали, західні уряди повинні серйозно поставитися до того, щоб запобігти використанню росією цих та інших лазівок. Важливо переслідувати суб'єктів, які сприяють нелегальній торгівлі, і застосовувати

обмеження щодо посередників і міжнародних компаній, які продають товари в росію. Їм може бути заборонено доступ до західних ринків як покарання за їх роль у порушенні санкцій – і слід запропонувати більше обмежень для країн, які сприяють і дозволяють цю незаконну практику. Від компаній, які купують російську нафту, слід вимагати більше документів, щоб переконатися, що контракти підпадають під обмеження ціни – і обмеження ціни також потрібно знизити.

Європейським країнам і США необхідно розширити свої слідчі групи та команди з відстеження санкцій, щоб покращити моніторинг дотримання санкцій і запровадити нові заходи проти систематичних порушників правил.

РОЗДІЛ 3. НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

3.1. Наслідки та виклики застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах

Застосування економічних санкцій різними країнами та регіонами може суттєво відрізнятися за своїми метою, обсягом, спрямованістю та впливом. Наприклад, США часто використовують санкції як інструмент зовнішньої політики, спрямований на покарання країн за порушення прав людини, режимну нестабільність або неприпустиму поведінку на міжнародній арені. Ці санкції можуть включати обмеження торгівлі, фінансові обмеження та заборони на ввіз чи експорт ряду товарів.

Європейський союз також використовує економічні санкції, проте частіше це робиться в рамках спільних рішень країн-членів з метою впливу на конкретні політичні аспекти або конфліктні ситуації в регіоні.

У багатьох випадках, країни та регіони обирають економічні санкції як засіб впливу на інші держави, але їхні наслідки можуть бути різними. Наприклад, санкції можуть мати вплив на економічне благополуччя країни-накладника, але також можуть призвести до співпраці та зміни політичної стратегії цільової країни.

Наприклад, санкції проти росії, введені США та ЄС повномасштабне вторгнення в Україну, відчутно вплинули на російську економіку та спричинили економічний стрес у країні. У той же час, санкції проти Північної Кореї частково призвели до відокремлення її від світових фінансових систем, але не досягли бажаних результатів у зміні політичного курсу країни.

Також слід враховувати, що санкції можуть мати несподіваний вплив на країни, наприклад, змінюючи їхню торговельну політику та відносини з іншими країнами, інвестиційний клімат та стабільність економічних секторів.

Санкції, запроваджені проти росії у відповідь на її вторгнення в Україну у 2022 році, є безпрецедентними за своїм масштабом та впливом. Вперше велика кількість членів Світової організації торгівлі запровадила широкі та суттєві каральні економічні заходи проти іншого члена.

Наприклад, режим найбільшого сприяння для росії було скасовано на підставі правила договору (стаття XXI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі), яке дозволяє членам Світової організації торгівлі використовувати торговельні обмеження для захисту своїх "суттєвих інтересів у сфері безпеки". Крім того, санкції проти росії мають на меті підірвати її доступ до кредитів і боргів, обмежити мобільність впливових росіян та їхніх активів, а також скоротити експорт до країни предметів розкоші та технологій/продукції подвійного призначення, які можуть бути використані у військових цілях. З огляду на можливість ухилення з боку приватних інтересів, "відступу" партнерів по коаліції і "підміни" з боку потенційних "спойлерів" (таких як Китай та Індія, вплив яких, з огляду на їхні розміри і значення у світових справах, може бути значним), Сполучені Штати також вжили заходів для запобігання неправомірній поведінці всередині коаліції і за її межами - наприклад, погрожуючи вторинними санкціями порушникам і обіцяючи допомогти полегшити економічний стрес для союзників, які стикаються з обмеженими запасами і зростанням цін на енергоресурси.

Досвід показує, що санкції, призводять до високих і довготривалих економічних витрат для країни-терориста, держав, що запровадили санкції, і кількох третіх країн. Але величина майбутніх витрат через ці санкції є вкрай невизначеною і потенційно дуже великою. Однак ці витрати навряд чи спонукатимуть росію припинити вторгнення, принаймні безпосередньо - хоча, оскільки вони стримують росію від поповнення своїх збройних сил, можна

припустити, що санкції сприяють успіху на полі бою з боку українських збройних сил.

Найбільшою тенденцією у сфері санкцій за останні десятиліття є те, що практично всі країни світу стали залученими до запровадження санкцій - враховуючи, що члени ООН можуть розглядатися як такі, що беруть участь у санкціях. У міру того, як використання санкцій стало більш поширеним, а санкції вводилися різними коаліціями (такими як ООН, ЄС, АС тощо), з'явилася група держав, проти яких активно застосовують санкції майже всі інші держави, які є мішенню для майже всіх інших держав. Ця група, до якої в останні роки увійшли Північна Корея, Ірак, Афганістан та Іран, росія. Ця ситуація піднімає питання, які, ймовірно, суттєво вплинуть на майбутні дослідження санкцій.

Міністр фінансів США Джанет Єллен у 2022 році попередила: «У майбутньому буде все важче відокремлювати економічні питання від ширших міркувань національних інтересів, включаючи національну безпеку». Щоб покращити розуміння санкцій та їхніх наслідків, необхідно розробити моделі, які враховують взаємозв'язок між проблемами військової та економічної безпеки.

Аналіз, базується на таких моделях, може бути спрямований на те, щоб врахувати думку Гіршмана [41], наприклад, про те, що торгівля може слугувати інструментом влади і може забезпечити дієву основу для розробки цінних висновків про взаємозв'язок між санкціями, військовою силою і геополітичними цілями. Багато досліджень проводяться в цьому напрямку [81].

Існуюча література свідчить про те, що моделі, засновані на конкуренції, можуть бути плідно використані для вирішення цієї проблеми. Важливим внеском у цю літературу є Пауелл (1993) [71], який побудував модель «Guns, Butter, and Anarchy» для вивчення виникнення миру як марковської досконалої рівноваги, а також Скапердас (1992) [76], Гіршлейфер (1995) [42], Гроссман і Кім (1995) [36], які підкреслюють важливість неповних прав власності та операціоналізують конфлікт в умовах загальної рівноваги. Підкреслюючи

зв'язок між торгівлею і безпекою, Гарфінкель, Скапердас і Сиропулос (2015) [29] досліджують важливість міждержавної конкуренції за незахищені ресурси (наприклад, територію) і показують, як торгівля через свій вплив на ціни на продукти і фактори виробництва може впливати на інтенсивність конфлікту і добробут. У схожому дусі Гарфінкель, Сиропулос і Йотов (2020) [28] досліджують, як міжнародна торгівля між "великими" торговельними партнерами та їхніми політичними афіліатами ("ворогами" чи "друзями") обумовлює їхні стимули до озброєння. Зовсім недавно, спираючись на роботу Гіршмана (Hirschmann, 1945) [41], Гарфінкель, Сиропулос і Зилкін (2022) [27] побудували динамічну модель, яка відображає зв'язок між вигодами від торгівлі - які можуть бути спрямовані на озброєння і заощадження - і показує, як незахищеність, очікування конфлікту і розподіл ресурсів впливають на владу і на очікувані вигоди від торгівлі. Важливим висновком цієї роботи є те, що більші економіки, як правило, відчують ерозію своєї безпеки, оскільки їхні вигоди від торгівлі (а отже, і відносні стимули до озброєння), як правило, відносно невеликі.

У схожому ключі Камачо, Оскар Р., Мішель Р. Гарфінкель, Константінос Сиропулос та Йото В. ЙоТОВ (2022) [9] будують модель загальної рівноваги, яка пояснює, як міркування національної безпеки можуть підірвати готовність країн ділитися або переймати військові технології, технології подвійного і цивільного призначення. Проливаючи світло на зв'язки між економічними та геополітичними інтересами, дослідження такого типу можуть також допомогти подолати розрив між політологічними та економічними дослідженнями санкцій. Зростаюче значення санкцій, що мають як економічні, так і безпекові наслідки, також підкреслює важливість розуміння того, як об'єкти реагують на них. Яскравим прикладом цього є те, що коли Сполучені Штати і Західна Європа запровадили санкції проти росії у відповідь на анексію Криму в 2014 році, росія відповіла дороговартісними контрсанкціями, що змусило багато країн Заходу або скасувати власні санкції, або підірвати санкції коаліції через слабке їх дотримання [6]. Цілком можливо, що президент росії очікував

подібного результату перед вторгненням в Україну в 2022 році. Цей сценарій підкреслює ширший момент: так само, як відправники експериментують з тим, як ефективніше запроваджувати санкції, об'єкти експериментують з тим, як на них реагувати. Що ж відбувається коли держави намагаються зменшити свою вразливість до санкцій і які наслідки можуть виникнути для міжнародної економічної та політичної системи? Наприклад: коли члени Світової організації торгівлі змішують політику торгівлі та безпеки, як це сталося під час російсько-української кризи, виживання СОТ і заснований на правилах, підходи до формування політики можуть опинитися під загрозою. Коментарі високопосадовців свідчать про те, що Сполучені Штати та Європейський Союз, можливо, вже відходять від глобального мультилатералізму до співпраці з обмеженим колом друзів. За словами Джанет Єллен (2022 рік) [82]: «Нам потрібно модернізувати багатосторонній підхід, який ми використовували для побудови торговельної інтеграції. Нашою метою має бути досягнення вільної, але безпечної торгівлі. Ми не можемо дозволити країнам використовувати свою ринкову позицію щодо ключових сировинних матеріалів, технологій чи продуктів для того, щоб підірвати нашу економіку чи використати небажані геополітичні важелі. Тож давайте розвивати і поглиблювати економічну інтеграцію... І давайте робити це з тими країнами, на яких ми знаємо, що можемо розраховувати. Підтримка дружніх ланцюгів поставок до великої кількості країн, яким довіряють, ... знизить ризики для нашої економіки, а також для наших надійних торговельних партнерів».

Також, Крістін Лагард — президент Європейського центрального банку висловлювала схоже бачення: «Неспровокована агресія росії спричинила фундаментальну переоцінку економічних відносин і залежностей у нашій глобалізованій економіці... Сьогодні зростання геополітичної напруженості означає, що наша глобальна економіка змінюється... Вже зараз можна спостерігати появу трьох чітко виражених змін у світовій торгівлі. Це зрушення від залежності до диверсифікації, від ефективності до безпеки та від глобалізації до регіоналізації [51].

Держави-конкуренти, такі як росія і Китай, а також «дружні», але не союзні держави, такі як Індія, також почали шукати шляхи виведення своїх економік з нинішньої міжнародної фінансової системи, в якій домінує Америка. Одним із прикладів цього є наполягання росії на тому, щоб розрахунки за експорт природного газу здійснювалися в рублях [40].

Іншим прикладом є зусилля Китаю, спрямовані на те, щоб зробити юань основною валютою у транскордонних транзакціях. Якщо ці країни перейдуть до ведення бізнесу без необхідності покладатися на американські інституції чи долар, економічна могутність США зменшиться, а ефективність їхньої санкційної політики буде підірвана. Агресивні зусилля, спрямовані на посилення дієвості санкцій, а особливо розширене використання вторинних торговельних санкцій і практика США щодо відстоювання екстериторіальної юрисдикції в санкціях -- також напружують міжнародні відносини, навіть серед давніх союзників. Європейські країни висловлюють невдоволення тим, що Сполучені Штати застосовують свої закони про санкції та фінансову звітність до європейських фірм, особливо щодо бізнесу, який ведеться з неамериканськими підприємствами. Хоча санкції є більш ефективними, коли вони запроваджуються на багатосторонній основі, спроби змусити союзників співпрацювати з санкційною політикою можуть підірвати основу альянсів. За іронією долі, спроби Сполучених Штатів використати свою економічну міць на підтримку політики санкцій можуть завдати шкоди як їхнім військовим, так і економічним альянсам - в тому числі солідарності альянсу НАТО і згуртованості Світової організації торгівлі, - які слугували важливими якорями їхнього привілейованого становища у світових справах. Ці відносини є надзвичайно складними і взаємопов'язаними; на відміну від них, моделі, що лежать в основі нашого нинішнього розуміння санкцій, як правило, припускають, що санкції є діадними, з одним відправником і одним об'єктом. Але навіть коли ми визнаємо, що відправником може бути коаліція держав, ми зазвичай припускаємо, принаймні імпліцитно, що коаліційна динаміка є екзогенною по відношенню до переговорів з об'єктом, які відбуваються раніше.

Подальший розвиток санкцій, ймовірно, вимагатиме розробки моделей, які можуть пояснити складнощі у формуванні міжнародних коаліцій і багатосторонніх переговорів. Ми також повинні працювати над поліпшенням розуміння зв'язків між економікою і політикою, тонкощів багатосторонніх переговорів, ступеня взаємозамінності або взаємодоповнюваності інструментів політики (в тому числі застосування військової сили і санкцій), того, як поведінка і результати в одному випадку застосування санкцій можуть вплинути на очікування в майбутніх випадках, а також динаміки санкцій по мірі їх розгортання.

Детальне дослідження санкцій є непростим завданням сучасності. Нагальна потреба в їх вивченні була продемонстрована нещодавніми санкціями проти росії.

3.2. Перспективи розвитку механізму застосування економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах

Наразі найважливішим прикладом використання економічних санкцій є санкції проти росії. На прикладі росії ми бачимо як економічні санкції впливають на економіку санкціонуючої країни, економічні санкції є інструментом який уповільнює здатність країни до активної війноспоможності. Але чи дійсно економічні санкції проти росії працюють?

23 червня 2023 року Європейський Союз оголосив про 11-й раунд санкцій проти Росії. Однак вони в основному були націлені на компанії, що базуються в інших державах, які, на думку Брюсселя, використовуються для обходу попередніх заходів.

За останні кілька місяців спостерігається помітне зростання імпорту західних товарів до країн, що межують з росією. Передбачається, що ці вантажі потім йдуть в росію. Крім того, серйозно урізано транзит через російську територію, щоб не "випадково" втратити товар у дорозі.

На думку економічних аналітиків, сам факт того, що санкції вже мають бути запроваджені проти третіх країн, свідчить про те, що початкові обмеження не працюють належним чином і що росія досить успішно знаходить обхідні шляхи. Але наскільки вони насправді ефективні, важко оцінити кількісно.

Тим часом Європа намагається зробити так, щоб компанії розуміли, як обходять санкції, і діяли відповідно. Генеральний секретар Норвезького Гельсінського комітету правозахисної неурядової організації, Беріт Ліндеман, навела теоретичний приклад того, що може статися. За її словами, деякі компанії, ймовірно, мимоволі порушують санкції. Наприклад, експортуючи товар до Казахстану, країни постачальники не проінформовані про подальшу реалізацію цих товарів. А Казахстан в свою чергу є країною посередником товарів для росії, таким чином росія має змогу отримати матеріали для продовження війни в обхід санкцій.

Більшість економістів зазначають, що короткостроковий ефект від санкцій виявився не таким серйозним, як очікувалося спочатку. Російська економіка минулого року скоротилася лише на -2,1 відсотка, а Міжнародний валютний фонд навіть прогнозує скромне зростання на 0,7 відсотка у 2023 році. Важливу роль у цьому відіграли енергоносії: обсяги російського експорту у 2022 році неухильно падали, але ціни зростали ще швидше, так що врешті-решт, за даними російського Центрального банку, кремль заробив на продажу газу до Європи у 2022 році навіть більше, ніж у 2021 році.

Але зараз процес «від'єднання» Європи від росії в основному завершено. За даними Єврокомісії, у лютому 2023 року доходи від експорту російської нафти були на 41,7 відсотка меншими, ніж у лютому 2022 року.

Беріт Ліндеман, також пояснює, що війна сама по собі може реально підняти економіку. Тож на певному рівні можна обдурити цифри, вважаючи, що в економіці є багато активності, але значна її частина насправді пов'язана з самою військовою діяльністю. Тими ж маршрутами третіх країн, за західними даними, росії вдалося компенсувати в кращому випадку чверть товарів, які потрапили під санкції, а за деякими оцінками, лише 10%. Якщо боротьба з обходом санкцій виявиться успішною, росія буде ослаблена набагато більше.

Посилення існуючої напруженості у відносинах Європи та Китаю зумовило потрапляння китайських компаній до санкційного списку. В подальшому це могло б призвести до конфлікту, але це менш імовірно, ніж у відносинах між США та Китаєм, тому що економіка Європи тісно переплетена з китайською.

Пекін є союзником росії, але він не постачатиме зброю москві, відкрито. Весь світ перебуває у стані війни, Китай повинен розуміти, що китайські компанії допомагають обійти санкції, які запроваджені Європою. Генеральний секретар Норвезького Гельсінського комітету правозахисної неурядової організації, Беріт Ліндеман, вказує про необхідність для Китаю вирішити, чи хоче він бути на боці Європи чи на боці Путіна.

Поряд з орієнтиром на Схід — до Китаю — москва говорить про орієнтир Півдня, а саме зміцнення зв'язків з країнами Азії, Африка та Латинської Америки.

Безперечно, бідні країни Півдня не можуть економічно виступати повноцінними замінниками Заходу. Але сама їхня позиція – відмова політично засудити кремль та приєднатися до економічних санкцій – залишається важливим фактором. А Заходу, можливо, доведеться поширити антиросійські санкції на все більшу кількість третіх країн, які вже відкрито критикують дії США та ЄС – а вони, як правило, знаходяться на Півдні.

На сьогоднішній день високопосадовцями Європейського Союзу активно обговорюються пропозиції щодо санкцій які мають увійти у 12 пакет санкцій проти росії. Цей пакет спрямований, насамперед, на протидію обходу Росією обмежень через низку компаній в третіх країнах. Це має допомогти обмежити транзит європейських товарів подвійного призначення через територію країни-терористки.

Пропозиції щодо санкцій, які мають увійти у 12-й пакет, ще обговорюються високопосадовцями Європейського Союзу. Черговий пакет спрямований насамперед на протидію обходу Росією обмежень через низку компаній в третіх країнах. Це має допомогти обмежити транзит європейських товарів подвійного призначення через територію країни-терористки.

Нові обмеження стосуються 120 представників військового, оборонного та IT-секторів РФ і спрямовані на протидію обходу росією західних санкцій. Пакет узгоджений з Єврокомісією і тепер очікує затвердження урядами всіх 27 країн-членкинь ЄС.

Під заборону, можуть потрапити технології, що застосовуються у військових цілях, та ліцензування програмного забезпечення. ЄС також пропонує додати до свого списку заборонених товарів: хімікати; літієві батареї; термостати; двигуни та серводвигуни для БПЛА; зварювальні апарати.

Дванадцятий пакет санкцій включатиме й ембарго на російські алмази з 1 січня 2024 року та поступове введення заборони на імпорт до західних країн тих алмазів, що походять з РФ, але оброблені в третіх країнах.

Передбачається, що нові санкції більш жорстко контролюватимуть постачання західних верстатів для виробництва зокрема осколково-фугасних

боєприпасів, які росія спромоглася отримати завдяки реекспорту. Так, наприклад, високотехнологічні верстати німецької компанії потрапили з Туреччини до росії. Тож у ЄС розглядають можливість заборонити транзит через російську територію більшої кількості товарів, які можуть використовуватись для військових цілей.

Згідно з даними Trade Data Monitor, 2023 року лише половина санкційних товарів подвійного призначення, що прямували транзитом через російську територію, дійшла до пункту призначення. У митних деклараціях ЄС вказувалося, що товар їде до Вірменії, Казахстану та Киргизстану, але продукція на суму понад \$1 мільярд зникла на території росії, зазначає Financial Time.

30% бюджету країни-агресорки йде на військово-промисловий комплекс. Транзит дійсно допомагає російському оборонпрому виробляти зброю та продовжувати війну. Товари з ЄС до країни призначення не доїжджали, а, так би мовити, губилися десь на території Росії. Тобто за документами товар перетнув у транзитному режимі територію РФ, але в підсумку залишався там. Санкції потрібні, аби обмежити такі транзитні перевезення. Звичайно, повністю ізолювати росію від світової торгівлі навряд чи вдасться. Але логіка обмежень полягає в тому, щоб створити такі умови, коли ця торгівля буде не вигідною для компаній, і ці логістичні схеми будуть дуже ненадійними та незручними.

Чорний список компаній в третіх країнах, торгівля з якими буде обмежена, розширять. Туди увійдуть кілька російських машинобудівних підприємств та понад 30 компаній у Казахстані, Узбекистані, Сінгапурі, які так чи інакше були дотичні до обходу росією санкцій. Західні високопосадовці пропонують зобов'язувати європейські компанії додавати до угод із третіми країнами положення про заборону реекспорту певних товарів подвійного призначення до росії.

В Єврокомісії, також обговорюють механізми посилення санкцій щодо торгівлі російською нафтою. Цьогоріч цінові обмеження перестали ефективно діяти, а значні обсяги російської нафти зараз продаються за ціною вище встановленої стелі в \$60 за барель, яку торік запровадили країни G7 та ЄС. Щоб

уникати цінового обмеження на нафту, РФ активно скуповувала в різних країнах старі танкери, які фактично плавали без страхування та дотримання відповідних норм.

У листопаді США ввели обмеження щодо підприємств і танкерів, які перевозили російську нафту. Їх застосували щодо трьох юридичних осіб з Туреччини та Об'єднаних Арабських Еміратів, і в результаті арештували три судна-перевізники. У ЄС розглядають можливість ввести подібні санкції проти окремих компаній, які продають росії танкери.

У Київській школі економіки (KSE) підраховали, що через санкційний тиск на енергетичну галузь від початку повномасштабного вторгнення росія втрачала на продажі кожного бареля нафти близько \$40, а нині збитки сягають \$13.

Найбільший ефект загалом від енергетичних санкцій створював саме дисконт на російську нафту. Оскільки вона стала токсичною, а ЄС ввів ембарго, від неї почали відмовлятися багато держав. Країни, які продовжували торгувати з росією, такі як Китай, Індія і Туреччина, у свою чергу, почали вимагати від РФ знижки на нафту через санкційний та політичний ризики. В результаті дисконту російська сторона недоотримувала від продажу колосальні прибутки.

Для усунення російського тіньового флоту в ЄС пропонує: покращити обмін інформацією для виявлення суден, які приховують походження або призначення нафтопродукту; запровадити систему сповіщень, яка потребує дозволу на продаж вживаних танкерів, і таким чином обмежити здатність росії розвивати так званий тіньовий флот. За понад півтора року великої війни завдяки західним санкціям росія недоотримала близько \$100 мільярдів експортних надходжень від продажу нафти. Також вона втратила європейський ринок для постачання газу — це ще мінус \$40 мільярдів.

Нині російська влада шукає додаткових коштів, щоб продовжувати війну в Україні. Цього року москва значно скоротила фінансування соціальної сфери на користь оборони: у бюджеті 2023 року видатки на будівництво доріг, сільське господарство, технологічні дослідження та розробки знизилися на 23% — до 3,5 трлн рублів, в той час як на військові видатки передбачено 9,7 трлн рублів.

Варто зазначити, що саме 12-ий пакет санкцій проти росії повинен зашкодити РФ знаходити «лазівки», щоб обійти європейські заборони.

ВИСНОВОК

Економічні санкції, як елемент системи регулювання міжнародних економічних відносин, відображають складність і важливість балансу між політичними цілями та економічними наслідками. Їх використання може сприяти впливові на поведінку країн у вирішальний момент, проте це також може мати далекосяжні наслідки для економік та громадян країн-учасниць. Такі санкції можуть змінювати геополітичні зв'язки, економічні взаємозв'язки та відносини між країнами, тому важливо враховувати їхню ефективність та можливі ризики перед їх введенням. Для досягнення позитивних результатів урегулювання конфліктів та забезпечення стабільності в міжнародних відносинах, необхідно зберігати баланс між політичним тиском та мінімізацією негативних економічних наслідків для всіх зацікавлених сторін.

Економічні санкції можуть мати різний характер і цілі. Наприклад, їх метою може бути покарання держави за її правопорушення міжнародного права, щоб змінити свою зовнішньополітичну позицію, змусити її змінити свою внутрішню політику та обмежити діяльність осіб чи організацій, причетних до незаконних дій.

Проте економічні санкції можуть мати й негативні наслідки. Це може призвести до уповільнення економічного зростання країни, погіршення умов життя людей, зниження рівня зайнятості та посилення інфляції. Також можуть виникнути проблеми з постачанням та доступністю різних товарів і послуг, що може вплинути на стабільність національної економіки та підірвати довіру інвесторів до країни.

Крім того, економічні санкції можуть також сприяти політичній ізоляції країни, що може знизити її вплив на міжнародній арені та призвести до подальшого ускладнення відносин з іншими країнами.

Щоб унеможливити неефективне застосування, а саме їх успіх, західні уряди повинні серйозно поставитися до запобігання використанню лазівок. Важливо переслідувати суб'єктів, які сприяють нелегальній торгівлі, і застосовувати обмеження щодо посередників і міжнародних компаній. Їм може бути заборонено доступ до західних ринків як покарання за їх роль у порушенні санкцій – і слід запропонувати більше обмежень для країн, які сприяють і дозволяють цю незаконну практику. Від компаній, які купують санкціонуючу нафту, слід вимагати більше документів, щоб переконатися, що контракти підпадають під обмеження ціни – і обмеження ціни також потрібно знизити.

Європейським країнам і США необхідно розширити свої слідчі групи та команди з відстеження санкцій, щоб покращити моніторинг дотримання санкцій і запровадити нові заходи проти систематичних порушників правил

Подальший розвиток санкцій, вимагає розробки моделей, які можуть пояснити складнощі у формуванні міжнародних коаліцій і багатосторонніх переговорів. Ми також повинні працювати над поліпшенням розуміння зв'язків між економікою і політикою, тонкощів багатосторонніх переговорів, ступеня взаємозамінності або взаємодоповнюваності інструментів політики (в тому числі застосування військової сили і санкцій), того, як поведінка і результати в одному випадку застосування санкцій можуть вплинути на очікування в майбутніх випадках, а також динаміки санкцій по мірі їх розгортання. Поглибленню нашого розуміння санкцій сприятимуть роботи

Детальне дослідження санкцій є непростим завданням сучасності. Нагальна потреба в їх вивченні була продемонстрована нещодавніми санкціями проти росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Afesorgbor, S. K. The Impact of Economic Sanctions on International Trade: How Do Threatened Sanctions Compare with Imposed Sanctions? *European Journal of Political Economy* 56. 2019. P. 11-26.
2. Ahari, A., Duong, J., Hanzl, J., Lichtenegger, E. M., Lobnik, L., & Timel, A. Is it easy to hide money in the crypto economy? The case of Russia. *Focus on European Economic Integration*, Q4/2271. P. 71-89. 2019. URL: <https://tinyurl.com/37rhsp9x> (дата звернення: 21.09.2023).
3. Ajiri, D. H. Iranian in name only: Dual nationals hide Iran ties to avoid US sanctions. *France24*. 2018. <https://tinyurl.com/4m5v7rn7> (дата звернення: 11.10.2023).
4. Alexander, K. The Origins and Use of Economic Sanctions. In: Economic Sanctions. *Palgrave Macmillan*, London. 2009. 8-29 pp. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230227286_2 (дата звернення: 21.10.2023).
5. Anti-money-laundering. How Economic Sanctions Work? Sanction Scanner. URL: <https://sanctionsanner.com/blog/how-economic-sanctions-work-516> (дата звернення: 11.09.2023).
6. Bapat, Navin A., and Bo Ram Kwon. When Are Sanctions Effective? A Bargaining and Enforcement Framework. *International Organization* 69 (1). 2015. 31–62.
7. Biglaiser, G. and D. Lektzian. The Effect of Sanctions on U.S. Foreign Direct Investment. *International Organization* 65. 2011. P. 531-551.
8. Boulder L. G. A. Economic sanctions: Panacea or peacebuilding in a post-cold war world? / ed. by C. D. 1946: *Westview Press*, 1995. 231 p.
9. Camacho, Oscar R., Michelle R. Garfinkel, Constantinos Syropoulos, and Yoto V. Yotov. Output Insecurity and Ownership Disputes as Barriers to Technology Diffusion.” Drexel University, School of Economics Working Paper, 2022.

10. Case of al-dulimi and montana management inc. V. Switzerland (Application no. 5809/08). Judgment. Strasbourg. 2016. URL: https://www.jura.uni-bonn.de/fileadmin/Fachbereich_Rechtswissenschaft/Einrichtungen/Lehrstuehle/Herd-egen/de_Wet/WiSe_2017/Voelkerrecht_III__Collective_Security/AL-DULIMI_AND_MONTANA_MANAGEMENT_INC._v._SWITZERLAND.pdf (дата звернення: 18.10.2023)
11. Coates B. A Century of Sanctions. *Origins*. URL: https://origins.osu.edu/article/economic-sanctions-history-trump-global?language_content_entity=en (дата звернення: 08.11.2023).
12. Contributors to Wikimedia projects. Office of Foreign Assets Control. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Office_of_Foreign_Assets_Control#:~:text=The%20Office%20of%20Foreign%20Assets,security%20and%20foreign%20policy%20objectives (дата звернення: 01.11.2023).
13. Cortright D. Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft. Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2002. 259 p.
14. Cory Welt. Russia's war against Ukraine: Overview of U.S. sanctions and other responses. *Congressional Research Service*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/yecn4nh2> (дата звернення: 10.1.2023).
15. Crozet, M. and J. Hinz. Friendly Fire: The Trade Impact of the Russia Sanctions and Counter-sanctions”, *Economic Policy* 35, 2020. P. 97-146.
16. Curry A. C. Revisiting Economic Sanctions Reconsidered. *Journal of Peace Research*. 1998. Vol. 35, no. 4. P. 497–509. URL: <https://www.jstor.org/stable/425755> (дата звернення: 09.10.2023).
17. Dagres, H., & Slavin, B. (2018). How Iran will cope with US sanctions. Atlantic Council. URL: <https://tinyurl.com/5cxnx9fm> (дата звернення: 22.09.2023).
18. Davis L., Engerman S. History Lessons Sanctions: Neither War nor Peace. *Journal of Economic Perspectives*. 2003. Т. 2, № 17. С. 187–197. URL: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdf/10.1257/089533003765888502> (дата звернення: 02.10.2023).

19. Davis L., Engerman S. History Lessons Sanctions: Neither War nor Peace. *Journal of Economic Perspectives*. 2003. Vol. 17, No. 2. P. 187–197. URL: <https://doi.org/10.1257/089533003765888502> (дата звернення: 01.12.2023).
20. Dawi, A. (2023, January 26). Iran boosts cheap oil sale to China despite sanctions. *Voice of America*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/52kyjar> (дата звернення: 29.10.2023)
21. Different types of sanctions. European Council. Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/different-types/> (дата звернення: 09.11.2023).
22. Economic Sanctions. As Tools of Foreign Policy. United States General Accounting Office Washington, D.C.20548., 1992. URL: https://books.google.com.ua/books?id=-2rhxmY6ChEC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 03.10.2023).
23. EU Sanctions Map. URL: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main> (дата звернення: 12.10.2023).
24. European Court of Human Rights. Case of NADA v. Switzerland (Application no. 10593/08). 2012. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B"fulltext":\["Nada"\],"itemid":\["001-113118"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B) (дата звернення: 18.10.2023).
25. FAO Food Price Index. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en> (дата звернення: 13.11.2023).
26. Felbermayr, G. J., A. Kirilakha, C. Syropoulos, E. Yalcin and Y. V. Yotov. The Global Sanctions Data Base. *European Economic Review* 129: 103561. 2020.
27. Garfinkel, Michelle R., Constantinos Syropoulos and Thomas Zylkin. Prudence versus Predation and the Gains from Trade. *Journal of Economic Theory* 201: 105434. 2022.

28. Garfinkel, Michelle R., Constantinos Syropoulos, and Yoto V. Yotov. Arming in the Global Economy: The Importance of Trade with Enemies and Friends. *Journal of International Economics* 123: 103295. 2020.
29. Garfinkel, Michelle R., Stergios Skaperdas, and Constantinos Syropoulos. Trade and Insecure Resources. *Journal of International Economics* 95 (1). 2015. P. 98–114.
30. Gerber L., Lopez G. A., Cortright D. Sanctions and the Search for Security: Challenges to UN Action. Lynne Rienner Publishers, 2002. 250 p.
31. Ghomi, M. Who Is Afraid of Sanctions? The Macroeconomic and Distributional Effects of the Sanctions against Iran. *Economics and Politics* 34. 2022. P. 395-428.
32. Giumelli F., Paul I. The effectiveness of EU sanctions. An analysis of Iran, Belarus, Syria and Myanmar (Burma). European policy center. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/173758/pub_3928_epc_issue_paper_76_-_the_effectiveness_of_eu_sanctions.pdf (дата звернення: 06.11.2023).
33. Giumelli F., Hoffmann F., Książczaková A. The when, what, where and why of European Union sanctions. *European Security*. 2020. С. 1–23. URL: <https://doi.org/10.1080/09662839.2020.1797685> (дата звернення: 15.11.2023).
34. Global Sanctions Database - GSDB. Website. URL: <https://www.globalsanctionsdatabase.com/>
35. Griffiths, H., & Schroeder, M. Covert carriers: Evolving methods and techniques of North Korean sanctions evasion. Briefing Paper. Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands. 2020. URL: <https://tinyurl.com/5n9a8zb5> (дата звернення: 02.11.2023).
36. Grossman, Herschel I., and Minseong Kim. Swords or Plowshares? A Theory of the Security of Claims to Property. *Journal of Political Economy* 103 (6). 1995. 75–88.

37. Gutmann, J., M. Neuenkirch and F. Neumeier. Precision-guided or Blunt? The Effect of US Economic Sanctions on Human Rights. *Public Choice* 185. 2020. P. 161-182.
38. Gutmann, J., M. Neuenkirch and F. Neumeier. The Economic Effects of International Sanctions: An Event Study. CESifo Working Paper 9. 2021.
39. Harada Y. Why was Wilsonian-Taisho moment lost in Japan in spite of its economic success? *Japanese Journal of Political Science*. 2018. Vol. 19. No. 4. P. 571–586. URL: <https://doi.org/10.1017/s1468109918000348> (дата звернення: 01.11.2023).
40. Hetzner, Christiaan. 2022. “Why Putin Wants Russia to be Paid in Rubles.” *Fortune*, April 1. [https:// fortune.com/2022/04/01/why-putin-wants-russia-to-be-paid-in-roubles/](https://fortune.com/2022/04/01/why-putin-wants-russia-to-be-paid-in-roubles/)
41. Hirschman, Albert O. 1945. National Power and the Structure of Foreign Trade. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
42. Hirshleifer, Jack. Anarchy and Its Breakdown. *Journal of Political Economy* 103 (1). 1995. P. 26–52.
43. Iddon, P. How Iran is cashing in on cryptocurrencies to evade US sanctions. *Arab News*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/yt4nebj2> (дата звернення: 11.11.2023).
44. IntegrityRisk Team. Top ten most common Russian sanction evasion schemes. Integrity Risk International. 2022. URL: <https://tinyurl.com/ybabmbhx> (дата звернення: 19.09.2023).
45. International Monetary Fund. Real GDP growth. World Economic Outlook. URL: <https://tinyurl.com/y9drpa6r> (дата звернення: 10.11.2023).
46. Iran oil snapped up by Chinese private refiners as market shifts. *Bloomberg*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/95rcw7xt> (дата звернення: 01.11.2023).
47. Iran's currency falls to record low as sanctions to continue. *Reuters*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/4fh6phcw> (дата звернення: 22.10.2023).
48. Journal T. W. S. The Wall Street Journal. Breaking News, Business, Financial & Economic News, World News and Video. WSJ. URL: <https://www.wsj.com/> (дата звернення: 31.10.2023).

49. Karagyzova, R. Iran's tactics to evade the sanctions on its oil sector. IRAM Center for Iranian Studies. 2021. URL: <https://tinyurl.com/4exyszar> (дата звернення: 12.10.2023).
50. Kenez, L. Ukraine war anniversary: Turkish-Russian trade skyrocketed despite sanctions. Nordic Monitor. 2023. URL: <https://tinyurl.com/muhmtxba> (дата звернення: 22.11.2023).
51. Lagarde, Christine. A New Global Map: European Resilience in a Changing World. Speech, Petersen Institute, Washington, DC, April 22, 2022. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2022/html/ecb.sp220422~c43af3db20.en.html>
52. Lastauskas P., Proškutė A., Zaldokas A., Juust M., Berzins J. How firms adjust to economic sanctions. CEPR. 2023. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/how-firms-adjust-economic-sanctions> (дата звернення: 02.10.2023).
53. Laub, Z. International sanctions on Iran. Council on Foreign Relations. 2015. URL: <https://tinyurl.com/y27psz6t> (дата звернення: 05.11.2023).
54. Lukaszuk, P. You can smuggle but you can't hide: Sanction evasion during the Ukraine crisis. *Aussenwirtschaft*, 71(1). 2021. P. 73-125.
55. Maddison, A. The World Economy, Volume 1: A Millennial Perspective. The OECD Development Centre, Paris. 2006. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264022621-en> (дата звернення: 05.10.2023).
56. Mahmoudian, A. Russia's financial defense mechanism against Western sanctions. *Trends Research & Advisory*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/3aawr8yb> (дата звернення: 13.11.2023).
57. Mallory, K. North Korean sanctions evasion techniques. *RAND Corporation*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/39k72utn> (дата звернення: 04.10.2023).
58. Mattesini F., Quintieri B. Italy and the Great Depression: An Analysis of the Italian Economy, 1929–1936. *Explorations in Economic History*. 1997. Vol. 34, no. 3. P. 265–294. URL: <https://doi.org/10.1006/exeh.1997.0672> (дата звернення: 01.10.2023).

59. McMillan, R., & Volz, D. How North Korea's hacker army stole \$3 billion in crypto, funding nuclear program. *Wall Street Journal*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/2rfs28z2> (дата звернення: 11.10.2023).
60. Metych M. Economic sanctions. Definition, History, Criticism, & Facts. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/economic-sanctions> (дата звернення: 30.09.2023).
61. MI News Network. Russia following Iran's cue, changes flag to evade US sanctions. *Marine Insight*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/mr33xp3f> (дата звернення: 07.10.2023).
62. Mulder N. The Economic Weapon. Yale University Press, 2022. 448 с. URL: <https://doi.org/10.12987/9780300262520> (дата звернення: 10.10.2023).
63. Mulder N. The sanctions weapon. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/06/the-sanctions-weapon-mulder> (дата звернення: 28.09.2023).
64. Neuenkirch, M. and F. Neumeier. The Impact of UN and US Economic Sanctions on GDP Growth. *European Journal of Political Economy* 40. 2015. P. 110-125. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/121131/1/N_138.pdf (дата звернення: 10.10.2023).
65. Neuenkirch, M. and F. Neumeier. The Impact of US Sanctions on Poverty. *Journal of Development Economics* 121. 2016. P. 110-119.
66. Nikoladze, M., & Donovan, K. (2023). *Russia Sanctions Database*. Atlantic Council. 2023. URL: <https://tinyurl.com/vnzjufa9> (дата звернення: 18.10.2023).
67. North Korean sanctions evasion typology: Use of complex ownership structures. Kharon. White Paper. 2022. <https://tinyurl.com/mr3atmyy> (дата звернення: 04.10.2023).
68. O'Carroll, C., Jeongmin, K., & Won-Gi, J. South Korea detaining North Korea-linked ship suspected of sanctions violations. NK News. 2020. URL: <https://tinyurl.com/3sm2uc6y> (дата звернення: 14.11.2023)

69. Office of Foreign Assets Control. Guidance to address illicit shipping and sanctions evasion practices. U.S. Department of the Treasury. 2020. URL: <https://tinyurl.com/yw2jve9v> (дата звернення: 18.10.2023).
70. Okumura, Y. Examining the current state of Russian sanctions evasion. *Dow Jones*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/29aprwau> (дата звернення: 10.09.2023).
71. Powell, Robert. 1993. Guns, Butter, and Anarchy. *American Political Science Review* 87 (1): 115–32.
72. Russia and sanctions evasion. (2022). *Strategic Comments*, 28(4), vii-ix. URL: <https://doi.org/10.1080/13567888.2022.2107283> (дата звернення: 18.09.2023).
73. Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine. European Commission. Finance. URL: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en (дата звернення: 28.09.2023).
74. Sanctions List Search. *Foreign Assets Control*. URL: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/> (дата звернення: 29.09.2023).
75. Sanctions Programs and Country Information. Office of Foreign Assets Control. U.S. Department of the Treasury. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information> (дата звернення: 18.10.2023).
76. Skaperdas, Stergios. Cooperation, Conflict, and Power in the Absence of Property Rights. *American Economic Review* 82 (4): 7. 1992. P. 20–39
77. Stillwell R., William L. MacDonald, Marian Holland McAllister, Stillwell, Richard, MacDonald, William L., McAlister, Marian Holland, Ed. Megara, Greece. The Princeton Encyclopedia of Classical Sites. URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0006:entry=megara> (дата звернення: 13.09.2023).
78. The Sanctions Decade: Assessing UN Strategies in the 1990s / ред.: D. C. (Editor), G. A. L. (Editor). Lynne Rienner Publishers, 2000. 274 с.
79. Webb, C. Re-examining the Costs of Sanctions and Sanctions Threats Using Stock Market Data. *International Interactions* 46. 2020. P. 749-777.

80. What are Sanctions? Glossary. Global Business Solutions. LexisNexis. URL: <https://internationalsales.lexisnexis.com/glossary/compliance/sanctions> (дата звернення: 23.09.2023).
81. Yellen, Janet L. 2022. "Special Address on: The Future of the Global Economy and US Economic Leadership." Speech, Atlantic Council, Washington, DC, , 2022.
82. Yellen, Janet L. Special Address on: The Future of the Global Economy and US Economic Leadership. Speech, Atlantic Council, Washington, DC, 2022.
83. Zandt, F. (2023, February 22). *The world's most-sanctioned countries*. Statista. 2023. URL: <https://tinyurl.com/yzyv3k48> (дата звернення: 10.10.2023).
84. Ziemba R. The Unintended Consequences of Economic Sanctions. Default. 2023. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/the-unintended-consequences-of-economic-sanctions> (дата звернення: 01.10.2023).
85. Головна база даних про санкції накладені через напад росії. Війна і санкції. URL: <https://sanctions.nazk.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2023).
86. Девід Е. Шай. Історія Америки (11-те видання)/Пер. з англійської: Марія Габлевич, Ганна Лелів, Галина Сташів, Антоніна Ящук.—Львів: Літопис, 2022.—1112 с.
87. Наваринська битва (1827). Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Наваринська_битва_\(1827\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Наваринська_битва_(1827)) (дата звернення: 06.10.2023).
88. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII : станом на 22 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
89. Седляр Ю. О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика : [монографія] / Ю. О. Седляр. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 412 с.
90. Статут Організації Об'єднаних Націй: Видано Департаментом громадської інформації ООН. Київ. Україна. 2008. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 20.09.2023)

91. Янакаєва К. М. Питання реалізації санкцій РБ ООН на міжнародному та національному рівнях. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. статей за матеріалами. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2015. Харків. С. 317-320.* URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9823/1/Ynakaeva.pdf> (дата звернення: 20.09.2023)